

MLADI ZA NAPREDEK MARIBORA 2016

33. SREČANJE

NIČNA TEŽA SVOBODE

Književnost

Raziskovalna naloga

Avtor: MARTINA FRIDL
Mentor: DUŠICA ŠTIBLAR BOŽOVIĆ
Šola: II. GIMNAZIJA MARIBOR

MARIBOR 2016

MLADI ZA NAPREDEK MARIBORA 2016

33. SREČANJE

NIČNA TEŽA SVOBODE

Književnost

Raziskovalna naloga

MARIBOR 2016

KAZALO

KAZALO.....	3
1. KAZALO SLIK.....	3
2. POVZETEK.....	4
3. ZAHVALA.....	5
4. UVOD.....	6
4.1. Metodologija dela.....	7
4.2. Hipoteza.....	7
5. TEORETIČNI DEL.....	8
5.1. O AVTORJU: Jean-Paul Sartre.....	8
5.1.1. O ROMANU: V zrelih letih.....	10
5.2. O AVTORJU: Milan Kundera.....	12
5.2.1. O ROMANU: Neznosna lahkost bivanja.....	14
5.3. VSEBINSKI POVZETEK: V zrelih letih.....	17
5.4. ANALIZA GLAVNIH KNJIŽEVNIH LIKOV: V zrelih letih.....	23
5.4.1. Mathieu.....	23
5.4.2. Marcelle.....	24
5.4.3. Ivich.....	25
5.4.4. Danijel.....	27
5.5. VSEBINSKI POVZETEK: Neznosna lahkost bivanja.....	28
5.6. ANALIZA GLAVNIH KNJIŽEVNIH LIKOV: Neznosna lahkost bivanja.....	35
5.6.1. Tomaž.....	35
5.6.2. Tereza.....	37
5.6.3. Sabina.....	40
5.6.4. Franz.....	41
6. EMPIRIČNI DEL.....	43
7. DRUŽBENA ODGOVORNOST.....	47
8. ZAKLJUČEK.....	49
9. VIRI IN LITERATURA.....	51

1. KAZALO SLIK

Slika 1: Jean-Paul Sartre.....	8
Slika 2: Sartre in Simone de Beauvoir na srečanju s Chejem Guevaro, Pariz 1960.....	10
Slika 3: Milan Kundera.....	12

2. POVZETEK

Obstoj je zmeraj frustriral človeštvo. Čutimo, da nam nekaj manjka, če ne vemo, čemu smo tukaj ali kakšni so pogoji, da sploh smo. Zaradi fasciniranosti nad bivanjskimi vprašanji se v raziskovalni nalogi, ki sem jo nasloвила Nična teža svobode, lotevam izbranih del avtorjev Milana Kundere in Jean-Paula Sartra – romanov Neznosna lahkost bivanja in V zrelih letih.

Filozofski, v tem primeru eksistencialistični misli, ki se pojavljata v delih, se zdita na prvi pogled podobni, zato sem ju primerjala ter skozi analizo in interpretacijo skušala najti njuno stičišče, ki bi predstavljalo spoj njunih idej, zadevajoč posameznikovo osebno svobodo in težo oziroma lahkost le-te. Zastavila sem si hipotezo, v kateri sem pojasnila svoja predvidevanja o ponavljajočih se vlogah književnih likov v obeh romanih ter ideje, ki jih s tem izražajo. Zakaj torej svoboda, zakaj teža, zakaj je oboje nično? Zakaj prav tak naslov – Nična teža svobode?

3. ZAHVALA

Zahvaliti se želim nekaj posameznicam in posameznikom, ki so pripomogli k nastanku te raziskovalne naloge.

Prva je moja mentorica – hvala za vse vejice in pike ter vztrajanje »v vertikali« v poznih večernih urah. Bili ste kot dobro delujoč mehanizem, ki poganja napravo ustvarjalnosti.

Hvala vsem mojim fantom in dekletom za njihove navdihujoče misli, brez njih ne bi bilo pol tako zabavno (in raziskovalna naloga bi imela veliko manj bralcev).

Hvala staršem za dobavljanje (ne)ustreznih količin kofeina ter potrpežljivost ob neprestanem poslušanju mojega tipkanja.

Nenazadnje hvala avtorjema, Sartru in Kunderi, ki sta navdihnili eksistencialno misel o človeštvu in človekovem obstoju.

»Kaj pa vem, kako je bilo človeštvo mišljeno. Ni bilo mišljeno.«

(MČB, 5. 2. 2016 ob 1.20 zjutraj)

4. UVOD

»Svoboda je to, kar storimo s tem, kar nam je bilo storjeno.« (Jean-Paul Sartre)¹

Nekje v devetem razredu, lahko zase rečem, sem postala zavestno bitje. Sprememba ni bila eksplozija čustev in rdeče barve, pač pa postopno nanašanje pastelnih odtenkov na umazano platno. Tedaj se je porodilo moje zanimanje za filozofijo, prva skorajda konstruktivna vprašanja o obstoju in smislu tega – moje obzorje se je drastično razširilo v vse tri dimenzije. Sartrov eksistencializem mi je bil od takrat naprej zmeraj blizu, predstavljal je neko izhodiščno točko za vrednotenje lastnih dejanj, zato me ne preseneča, da sem nekaj let kasneje tukaj, s Sartrovim delom, odprtim na naključni strani, in rožnatim označevalcem, ki besede uokviri v neonski prometni znak STOP.

Za raziskovalno nalogo sem izbrala nedavno prebran Sartrov roman *V zrelih letih*, ker ima name izjemno intelektualno stimulativen vpliv, saj govori o pogosto absolutnih in zato nedosegljivih človeških težnjah, ki so me zmeraj mamile in intrigirale. Zaradi lastnega poistovetenja sem želela poiskati neko drugo delo, v katerem bi našla podobne dileme, podobno ujetost ter bivanjski misterij, in tako mi je v roke prišla Neznosna lahkost bivanja avtorja Milana Kundera. Češki roman je fascinanten v svoji dvojnosti, v konstantni težnji po nasprotju, po drugem polu magneta, ki ustvarja nepremostljivo polje, v katero skušamo vstopiti. Je območje, omejeno z dvema skrajnostma, znotraj katerega se znajdejo Sartrovi liki z vsemi svojimi občasno nedoumljivimi tendencami.

Priznam, da se je sprva vame naselil strah iz ponižnosti, zakaj kdo sem vendar jaz, ki skušam z majhnimi dlanmi zajeti brezčasno veličino obeh romanov. Na neki točki se mi je posvetilo – ni pomembno, kdo ali kaj sem, ni pomembno, ali resnično obstajam ali sem zgolj temporarno materializirana ideja, ki je produkt mentalne prenasičenosti atmosfere z bivanjskimi dvomi in vprašanji, pomembno je, da prepoznam zgodbo in njen pomen, da vase vnesem razumevanje življenja kot homogene celote. Ali je obstoj resnično neskončno, večno vračanje ter osebna svoboda zgolj družbeni konstrukt in orodje kupovanja socialnega miru? Morda. Morda je kreacionistični determinizem pač odgovor na vsa vprašanja, ampak ne zame.

¹ Citat Jean-Paula Sartra [spletni vir]. Dostopno na URL-naslovu: <http://www.goodreads.com/quotes/33589-freedom-is-what-we-do-with-what-is-done-to> [Dostopano: januar 2016]

Zame je kljub temu bivanjski ideal, da se zasidram v zemljino skorjo z nepopisnim bremenom, ki ga prinaša nepreklicno dejanje iz svobode, kajti prava svoboda, ki si jo prislužimo z nepreklicnim dejanjem, je dovolj osvobajajoča, da nas izvleče iz večnega Sizifovega cikla in ovrednoti naš obstoj – ga obteži.

4.1. Metodologija dela

Izbrani deli Sartra in Kundera sem sprva prebrala, nato detajlno analizirala, končno pa si zastavila samo strukturo raziskovalno nalogo. Želela sem se osredotočiti na ideje, ki se manifestirajo v delih oz. na razlike in podobnosti, ki se pri manifestacijah pojavljajo, a za uspešno interpretacijo idej je potrebno zadostno kontekstualno in globinsko poznavanje književnih oseb, zato sem posebno pozornost posvetila analizi le-teh. Teoretičnega ozadja ni bilo potrebnega veliko, poudarila sem zgolj oba avtorja – življenje in bibliografijo, ter tehnično in zgodovinsko ozadje izbranih del, pri čemer sem se oprla na ustrezne knjižne in spletne vire. Temeljiteje sem se posvetila idejni analizi skozi vloge književnih oseb, tako sem interpretacije sporočilnosti utemeljevala z ustreznimi citati neposredno iz obravnavanih del zaradi čim bolj neposredne utemeljitve. Moj cilj je bil poskusiti razviti filozofiji obeh del do te mere, da bi prišla do njunega stičišča, do točke, kjer se teža oz. lahkost in svoboda stikata in postaneta nepremostljivo prepleteni.

4.2. Hipoteza

Moje predvidevanje je, da obe deli nosita enako filozofsko idejo, ki pa jo avtorja drugače ubesedita. V romanih se pojavljata koncepta svobode in nasprotja lahкости in teže. Enakost se pojavlja s književnimi osebami oz. z vlogami, ki jih igrajo, saj se te domnevno ponavljajo v obeh romanih – v vsakem delu imamo vodilni par, v katerem moški predstavlja lahkost, absolutno svobodo, ženska pa težo, omejenost stvarnosti, spremljata pa ju dve stranski osebi, pri katerih pa je obratno – ženski stranski osebi predstavljata lahkost, moški pa težo. Tako bom prišla do idejnega stičišča, ki ga bo možno aplicirati na obe deli.

5. TEORETIČNI DEL

5.1. O AVTORJU: Jean-Paul Sartre²

Naključnost in svoboda sta ideji mojega celotnega življenja. Da bi se med seboj povezali in sestavili sklop, ki naj bi bil enota, so bile potrebne posredniške misli, ki sem jih bolje ali slabše spočeval vse življenje. (Sartre: Pogovor, 1977–78)

Jean-Paul Charles Aymard Sartre, eden izmed največjih filozofov 20. stoletja, pionir in oče eksistencializma, rojen 21. junija 1905 v Parizu, Franciji. Med drugim tudi literat, aktivist, dramatik, literarni kritik in novinar.

Rojen je bil v meščanski družini kot edinec, vzgajala pa ga je mati, saj je očeta izgubil že zgodaj v otroštvu. Njegovo zanimanje za filozofijo se je začelo z Bergsonovim esejem Čas in svobodna volja. Na École Normale Supérieure je doktoriral iz filozofije, leta 1929 pa tam spoznal tudi Simone de Beauvoir, sicer

Slika 1: Jean-Paul Sartre

študentko s Sorbone, prepoznavno filozofinjo in aktivistko, ki je postala Sartrova življenjska sopotnica, četudi njun odnos ni bil monogamen.

Leta 1939 je bil vpoklican v francosko vojsko, kjer je služil vojaški rok kot meteorolog, leta 1940 pa so ga zajeli nemški vojaki – tako je devet mesecev preživel kot vojni ujetnik. Po pridobitvi statusa civilista se je leta 1941 vrnil k poučevanju, z drugimi podobno mislečimi pisatelji pa ustanovil skupino Socializem in svoboda, ki je hitro razpadla. Tako se je odločil pisati, namesto da bi sodeloval v aktivnem upor in v kratkem so nastala nekatera izmed njegovih najvplivnejših del – Bit in nič, Muhe in Zaprta vrata.

Po drugi svetovni vojni se je javno politično opredelil kot levičar in se udejstvoval kot aktivist, med drugim se je srečal tudi s Fidelom Castrom in Chejem Guevaro.

² Življenjepis Jean-Paula Sartra [spletni vir]. Dostopno na URL-naslovu: <http://www.biography.com/people/jean-paul-sartre-9472219#world-war-ii-and-politics> [Dostopano: januar 2016]

Leta 1973 je Sartre skorajda popolnoma oslepel, njegovo življenje pa se je zaključilo 15. aprila 1980, ko je zaradi pljučne bolezni umrl. Pokopan je v Parizu, skupaj s Simone de Beauvoir.

DELA³:

Dramska dela:

- Zaprta vrata (Huis clos, 1944)
- Muhe (Les Mouches, 1943)
- Spoštljiva vlačuga (La putaine respectueuse, 1946)
- Igra je končana (Les jeux sont faits, 1947)
- Hudič in dobri Bog (Le diable et le bon dieu, 1951)

Romani in novele:

- Gnus (La Nausée, 1938)
- V zrelih letih (L'âge de raison, 1945)
- Odlog (Le Sursis, 1947)
- Smrt v duši (La Mort dans l'âme, 1949)

Filozofska dela:

- Domišljija (L'Imagination, 1936)
- Bit in nič (L'Être et le Néant, 1943)
- Kritika dialektičnega uma (Critique de la raison dialectique, 1960)
- Oris teorije čustev (Esquisse d'une théorie des émotions, 1939)

Avtobiografija:

- Besede (Les mots, 1964)

Eseji in kritike:

- Eksistencializem je zvrst humanizma (L'Existentialisme est un humanisme, 1946)
- Kaj je književnost? (Qu'est-ce que la littérature?, 1947)

³ Bibliografija Jean-Paula Sartra [spletni vir]. Dostopno na URL-naslovu: https://sl.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul_Sartre#Dela [Dostopano: januar 2016]

Slika 2: Sartre in Simone de Beauvoir na srečanju s Chejem Guevarom, Pariz 1960

5.1.1. O ROMANU: V zrelih letih⁴

Roman *V zrelih letih* (*L'âge de raison*) je začel nastajati jeseni 1938, kmalu po izdaji romana *Gnus*. Prvotno naj bi se imenoval *Lucifer*, idejna rdeča nit pa bi bila svoboda. Po približno enem letu nerednega pisanja je bil Sartre vpoklican v vojsko, kjer pa je imel na voljo dovolj časa za nadaljevanje. Tako je bil roman konec leta 1939 končan, med nadaljnjim ustvarjanjem pa je rokopis vseskozi dopolnjeval ter se za kritiko obračal k Simone de Beauvoir. V slovenščino ga je leta 1973 prevedel Vital Klabus.

Roman je deloma avtobiografski, saj je v ospredje postavljen Mathieu – lik, čigar osebnost temelji na Sartrovi, ostali avtobiografski elementi v romanu pa zajemajo še Olgo Kosakiewicz, Simonino študentko in Sartrovo prijateljico, ki se udejanji kot Mathieujeva prijateljica Ivich, in Jacques-Laurenta Bosta, Sartrovega prijatelja, ki je navdihnil lik Mathieujevega študenta Borisa. Lik Marcelle, Mathieujeve noseče ljubice, bi lahko ohlapno temeljil na Simoni de Beauvoir in s tem bil tudi najbolj odmaknjen od Sartrove resnične življenjske situacije.

Delo je bilo objavljeno leta 1945, v končni obliki kot prvi del iz trilogije *Pota svobode*, ki jo sestavljata še *Odlog* (*Le sursis*, 1945) in *Z ubito dušo* (*La Mort dans l'âme*, 1949). Četrti

⁴ Pota svobode [spletni vir]. Dostopno na URL-naslovu: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Roads_to_Freedom#The_unfinished_fourth_volume.2CThe_Last_Chance [Dostopano: januar 2016]

del, Zadnja nadeja (La Dernière Chance), je ostal uradno nedokončan v Sartrovem času – prvi dve poglavji sta bili objavljeni v časniku Les Temps modernes (1949), preostanek napisanih 223. strani pa se je vse do leta 1981 obdržal v rokopisni obliki – tedaj sta ga George H. Bauer in Michel Contat rekonstruirala in pripravila za objavo, domnevno s Sartrovim vedenjem in privoljenjem. Ena izmed teorij, ki jo je postavil njegov biograf Ronald Hayman, je bila, da je bil Sartre preveč nemiren, saj je nekaj zmeraj potrebovalo in prevzelo njegovo pozornost, hkrati pa ni maral zaključevati stvari. O tem pričajo tudi nedokončana nadaljevanja del Gnus, Bit in nič, Kritika dialektičnega uma itd. V neobjavljenem intervjuju iz leta 1973, nanašajočem se na trilogijo Pota svobode, je Sartre spregovoril o vsaj enem od razlogov, ki utemeljujejo nedokončanost serije:

»Kar je fundamentalno napačno v romanu, v katerem nekdo sam skonstruira lik, ki sloni na sebi, je natanko to, da ta lik ni resnično ti. Razlike, ki jih vneseš vanj in dozdevno nimajo odločilnega pomena spočetka, ga pahnejo v zmotno neiskrenost. V romanu V zrelih letih sem Mathieuju dal vse, kar je bilo mojega – s tem ne mislim faktografskih podrobnosti življenja, pač pa značaj – z izjemo bistvene stvari, tega, da sem živel zato, da sem lahko pisal. Tukaj je nekaj radikalno napačnega v avtobiografskem romanu, nekaj neopredeljivega, saj ni popolnoma roman, niti popolnoma avtobiografija, vendar je bilo to nekaj, česar takrat nisem želel sprevideti, saj nisem želel prenehati s pisanjem, hkrati pa nisem mogel pisati, brez da bi uporabljal svoje življenje.« (Sartre, 1973)

Roman V zrelih letih je postavljen v zadnje julijske dni leta 1938 v Parizu – drobci iz zgodovinskega ozadja pričajo o državljanski vojni v Španiji, politični negotovosti in prihodu beguncev iz Nemčije. Socialistični profesor filozofije Mathieu Delarue se pri štiriintridesetih letih znajde v eksistencialni krizi, njegove težnje po svobodi postajajo vse večje, prav tako pa se večja njegov odklon do vezave in angažiranosti, ki se manifestira skozi ljubezensko (ne)odgovornost in politično (ne)opredeljenost. Osredotočen je na problem, kako najti dovolj denarja, s katerim bo plačal splav svoje ljubice, ki je zanosila, s tem pa pod vprašaj postavlja svoje samoizpolnitvene cilje in vrednote. (Klabus, 1973)

Časovni okvir je zelo ozek, vsa zgodba se dogodi v približno dveh dneh – od Mathieujevega obiska pri Marcelle, ki mu pove, da je zanosila, do končnega prizora v Mathieujevem stanovanju. Dogajanje se razpleta razmeroma počasi, tretjeosebni pripovedovalec pa preskakuje med opisovanjem dogodkov v dnevu zdaj ene zdaj druge književne osebe, ti pa so seveda tesno prepleteni.

O Sartrovem pisanju Klabus pravi naslednje:

»Sartre kot pisatelj zajema življenje iz polnega in ni enostranski. Oblikuje ga z zanesljivo roko, v čvrstih, preglednih kompozicijah. Njegov slog je svojevrsten, izviren zdaj v namerni ohlapnosti zdaj v pogovornih, vsakdanjih elementih. Zgodba je dostikrat banalna, pisatelj si prizadeva bolj za to, da bi jo napolnil s tehtno psihološko vsebino. Osebe se oblikujejo sproti, iz situacije v situacijo, niso več nekdanji stalni značaji klasičnega romana.« (Klabus, 1973)

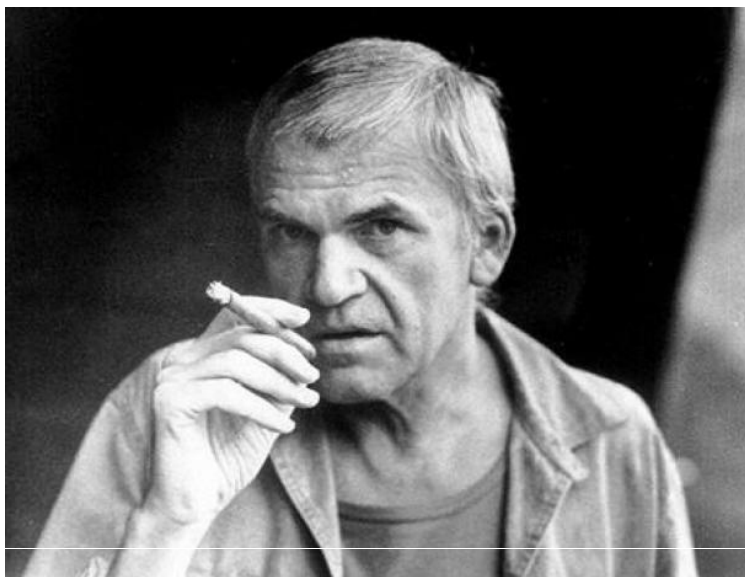
Leta 1964 je bila Sartru podeljena Nobelova nagrada za književnost, ki pa jo je pisatelj zavrnil, saj bi s sprejemom nagrade sprejel tudi institucionalizirano odgovornost, družbenopolitično pogojeno, ki pa je ni želel, saj je stremel k splošni svobodi, »ki je v tem, da imaš pravico do več kot le do para čevljev in do tega, da se naješ do sitega«. (Sartre, 1973)

5.2. O AVTORJU: Milan Kundera⁵

»Nisem bil hipokrit, z enim resničnim obrazom in večimi lažnimi. Imel sem jih več, ker sem bil mlad in nisem vedel, kdo sem ali kdo želim biti.« (Milan Kundera, Šala, 1967)

Češki pisatelj, esejist, scenarist in poet, ki povezuje erotično komedijo s filozofsko špekulacijo in politično kritiko, rojen 1. aprila 1929 v Brnu na takratnem Češkoslovaškem.

Njegov oče je bil prepoznaven pianist ter muzikolog in tudi Kundera je sprva študiral glasbo, ki

Slika 3: Milan Kundera

jo je nato opustil in se posvetil

pisanju. V Pragi je začel poučevati književnost ter v petdesetih letih 20. stoletja izdal pesniški zbirki *Poslednji maj* in *Monologi*, slednjo je češka politična oblast zaradi ironičnosti in erotičnosti celo prepovedala. Bil je član komunistične partije, čeprav so ga v času njegovega članstva večkrat izključili in nato ponovno sprejeli. Politično ozadje je

⁵ Življenjepis Milana Kundera [spletni vir]. Dostopno na URL-naslovu: <http://www.britannica.com/biography/Milan-Kundera> [Dostopano: januar 2016]

močno zaznamovalo njegovo življenje, vplivalo pa je tudi na motiviko v njegovih delih. Leta 1975 mu je bila dovoljena emigracija v Francijo, kjer je poučeval na fakulteti, štiri leta kasneje pa mu je Češkoslovaška odvzela državljanstvo – tako mu je preostalo le francosko državljanstvo. Sebe in svojo literaturo Kundera doživlja kot francosko, Češko pa poredkoma obišče – inkognito.

O njegovem osebnem življenju »v dobi odraslosti« ni veliko znanega. Poročen je bil s Čehinjo Věro Hrabánkovo, s katero sta živela v Parizu. Izredno je cenil svojo zasebnost, o tem piše tudi Olga Carlisle v intervjuvu s Kundero⁶ leta 1985, ki ji je še pred srečanjem dejal:

»Posvariti Vas moram o svojem slabem značaju. Nezmožen sem govoriti o sebi, svojem življenju in stanju svoje duše, diskreten sem do skorajda bolezenske mere in glede tega ne morem ukreniti ničesar. Če je to mogoče, bi rad govoril o literaturi.« (Kundera, 1985)

Četudi s Sartrom pogosto govorita o istih stvareh, istih dvomih, je pri njunem ustvarjanju možno opaziti veliko razhajanje, ki zadeva dojemanje osebne izkušnje pri vrednotenju pisanja. Sartrovo prepričanje je, da avtobiografski elementi dajejo delu vrednost, saj domnevno ni mogoče pisati brez lastne izkušnje, ki jo nato preneseš na umetno ustvarjene like, medtem ko Kundera ostro zavrača vsakršno baziranje umetniških del na sebi ali živečih osebah, saj izjemno čišla vrednoto zasebnosti, ki jo omenja v prej navedenem citatu, globoko pa je zasidrana tudi v njegovem delu, izbranem za pričujočo raziskovalno nalogo.

Olga Carlisle: Ali so vaša dela zaradi bogatih življenjskih izkušenj avtobiografska?

Milan Kundera: Noben lik v mojih romanih ni avtoportret, kot tudi ostali liki niso upodobitve živečih oseb. Ne maram zakrinkanih avtobiografij, sovražim pisateljevo indiskretnost. Indiskretnost je zame glavni greh, kdor koli, ki razkrije intimno življenje koga drugega, si zasluži biti bičan. Živimo v dobi, v kateri uničujemo zasebnost. /.../ Življenje, v katerem se posameznik ne more skriti pred očmi drugih – to je pekel. (1985)

Njegovo literarno pot so zaznamovala dela francoskih novelistov Rabelaisa in Diderota, Nietzscheja, Kafke, Roberta Musila in Witolda Gombrowicha, pa tudi češka poezija, npr. pesmi Jaroslava Seiferta, Nobelovega nagrajenca.

⁶ Intervju s Kundero [spletni vir]. Dostopno na URL-naslovu: http://www.kundera.de/english/Info-Point/Interview_Carlisle/interview_carlisle.html [Dostopano: januar 2016]

DELA⁷:

Poezija:

- Poslednji maj (Poslední máj, 1955)
- Monologi (Monology, 1957)

Dramatika:

- Lastniki ključev (Majitelé klíčů, 1962)
- Burka (Ptakovina, 1969)
- Jakob in njegov gospodar (Jakub a jeho pán, 1975)

Proza:

- Smešne ljubezni (Směšné lásky, 1963)
- Druhy sešit směšných lásek (1965)
- Třetí sešit směšných lásek (1968)
- Šala (Žert, 1967)
- Življenje je drugje (Život je jiude, 1973)
- Valček za slovo (Valčík na rozloučenou, 1976)
- Knjiga smeha in pozabe (Kniha smíchu a zapomnění, 1979)
- Neznosna lahkost bivanja (Nesnesitelná lehkost bytí, 1984)
- Nesmrtnost (Nesmrtelnost, 1990)
- Počasnost (La Lenteur, 1994)
- Istovetnost (L' ident', 1996)
- Nevednost (L' ignorance, 2000)

Eseji:

- Umetnost romana (Zrazené testamenty, 1986)

5.2.1. O ROMANU: Neznosna lahkost bivanja

⁷ Bibliografija Milana Kundera [spletni vir]. Dostopno na URL-naslovu:
<http://www.kundera.de/english/Bibliography/bibliography.html> [Dostopano: januar 2016]

O romanu, ki je prvič izšel leta 1984, takrat v francoščini (*L'Insoutenable légèreté de l'être*), je Janez Dolinšek, bibliotekar iz domžalske knjižnice zapisal:

»Roman je nastal na podlagi Nietzschejeve teorije o ponovnem vračanju. O tem, da bi se vse na svetu ponavljalo v nedogled. Ampak ravno zato, ker se svet ne ponavlja in imamo v našem življenju vsakič samo eno priložnost za odločitev in ne vemo, kako bi bilo, če bi se odločili drugače, je po Nietzschejevi teoriji naše bivanje lahko in naše odločitve prav tako. Kulturna zgodba o Tomažu in Terezi je tudi pripoved o usodnih dogodkih (pravzaprav velja za najpristnejšo leposlovno pripoved o teh dogodkih), ki so z vdorom sil Varšavskega pakta na Češkoslovaško avgusta 1968 dokončno pokopali upanje na "socializem s človeškim obrazom". Predvsem pa je zgodba o odločanju med težo in lahkostjo bivanja, dušo in telesom, umetnostjo in kičem, zvestobo in izdajo, sanjami in resničnostjo. Zgodba o diapazonu vsega, kar nosimo v sebi. Smo tudi tisto, česar ne maramo in ne maramo tistega, kar tudi smo. Sprejemanje tega dejstva je mogoče največji življenjski izziv. In ko to enkrat sprejmemo, nas zajame neznosna lahkost bivanja ...« (Dolinšek, 2014⁸)

Delo je bilo napisano leta 1982, v francoščini je izdano leta 1984, v češčini, torej v originalu, pa leta 1985 (*Nesnesitelná lehkost bytí*), vendar je zaradi domnevne spornosti roman bil na Češkoslovaškem prepovedan do leta 1989. V slovenščino ga je prevedel Jaroslav Skrušný, in sicer tistega leta, ko je roman izšel v češčini, torej leta 1985. Po romanu je bil leta 1988 v ZDA posnet istoimenski film. Kundera od takrat naprej ni dovolil nobene adaptacije svojih del, saj ga je omenjeni film popolnoma razočaral – zgrešil je namreč tako sporočilno kot karakterno bistvo vsebine.⁹

Dogajalni čas je postavljen v šestdeseta in sedemdeseta leta prejšnjega stoletja, v čas velikih političnih trenj na takratnem Češkoslovaškem, dogajalni prostor pa je zelo dinamičen – Praga, Zürich, Ženeva, manjše mesto na Češkem, češko podeželje, Tajska. Pripovedovalec je tretjeosebni, v tem primeru celo avtor, torej Kundera. Tretjeosebna pripoved lahko pogosto deluje razosebljeno in nepristno, vendar v izbranem romanu ni tako. Bralec je deležen izjemno pronicljivega podajanja zgodbe, ki je dovolj čustveno zaradi spretno zastavljenih književnih likov in njihovih osebnosti.

Narativna tehnika lahko bralca zmede, saj ni strogo sintetična ali analitična. Časovna umeščenost opisanih dogodkov preskakuje brez posebnega vzorca, čeprav je roman členjen na sedem delov. Dobimo vpogled v življenja štirih protagonistov, ki se med seboj prepletajo,

⁸ Recenzija Neznosne lahkosti bivanja[spletni vir]. Dostopno na URL-naslovu: <http://www.dobreknjige.si/Knjiga.aspx?knjiga=928> [Dostopano: januar 2016]

⁹ Neznosna lahkost bivanja [spletni vir]. Dostopno na URL-naslovu: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Unbearable_Lightness_of_Being [Dostopano: januar 2016]

dogajanje pa dopolnjujejo poglavja, ki ne govorijo neposredno o dogodkih iz življenj književnih oseb, temveč so pripovedovalčeva razmišljanja, misli, ki sporočilno povežejo delo.

To temelji na filozofskih konceptih dveh filozofov – starogrškega filozofa Parmenida in nemškega filozofa Nietzscheja. Prvi govori o delitvi sveta na nasprotujoče si dvojice, pri katerih je en element dvojice pozitiven, drugi pa negativen. Pri dvojici lahкости in teže se pojavi dilema, kateri element je pozitiven – Parmenid kot takega opredeli lahкость. Nietzsche govori o večnem vračanju, o najtežjem bremenu – ker se naša življenja z vsakim našim dejanjem ponavljajo v neskončnost, vsaka kretnja nosi neznosno odgovornost, večno vračanje je torej težko, vendar ker se vračanja ne zavedamo, je naše eno življenje, v katerem trenutno živimo, za nas nepopisana knjiga in s tem neizmerno lahka. Skozi razvoj življenjskih zgodb in odločitve svojih književnih likov Kundera postavlja pod vprašaj predpisano pozitivnost lahкости in negativnost teže.

»Gotovo je le eno: protislovje teža – lahкость je najbolj skrivnostno in najdvomnejše izmed vseh protislovij.« (Kundera, 2006, str. 7)

Kot piše Dolinšek v zgoraj navedenem citatu, zgodovinsko ozadje romana govori o praški pomladi in vdoru sil Sovjetske zveze in Varšavskega pakta na ozemlje Češkoslovaške ter posledicah, ki so jih omenjeni dogodki imeli na tamkajšnje življenje. Kundera pogosto omenja slavne politične osebnosti tistega časa ter razkole med vladajočimi ideologijami, predvsem pa izpostavi, kako ideološka ozkoglednost degradira položaj in vlogo intelektualca v družbi ter sili k splošnemu nemiru.

5.3. VSEBINSKI POVZETEK: V zrelih letih

Prve strani romana nam predstavijo Mathieuja Delaruja, profesorja filozofije v Parizu leta 1938, protagonista, ki daleč najbolj čišla osebno svobodo. Vse svoje življenje se je trudil živeti svobodno, biti odgovoren za svoje odločitve, ki pa hkrati niso smele prinašati obtežilnih posledic, ki bi onemogočile njegovo prostost. *»Če ... če si ne bi prizadeval sam nositi odgovornost za svoje življenje, bi se mi zdelo povsem nesmiselno živeti.«* (Sartre, 1973, str. 25) Naenkrat se na njegovi poti pojavi povsem nepričakovana ovira – Marcelle, njegova ljubica in družabnica po sedmih letih previdnosti nenačrtovano zanosi. *»Doletelo me je pač!"/.../ "Prekleta!" je rekel Mathieu.«* (Sartre, 1973, str. 27) Mathieu sprva ne pomisli na možnost, da bi postal oče, saj bi to nepopravljivo zaznamovalo tok njegovega življenje. *»Boš pač ... si boš pač dala odpraviti, ne?«* (Sartre, 1973, str. 27)

Marcellina nosečnost je osrednji vsebinski motiv, okoli katerega se vrti Mathieujevo življenje naslednjih nekaj dni. Ko Marcelle predlaga obisk neke mazačke – splav je namreč ilegalen – ki bi ji po ugodni ceni diskretno »dala odpraviti«, Mathieuja zaskrbi za njeno zdravje, saj omenjeni ženski ne zaupa glede tako delikatne zadeve, kot je splav. Sedaj mu ne preostane drugega, kot da Marcelle poišče varnejšo možnost, kar pa mu predstavlja izjemno frustracijo, s katero se spopada v naslednjih dveh dneh.

Za tem prizorom se v zgodbo aktivno vpletejo preostali književni liki – Ivich, mlada, rahlo ekscentrična študentka s podeželja, do katere čuti Mathieu nenavadno privlačnost, Boris, Mathieujev študent in Ivichin brat, Danijel, skrivni Marcellin zaupnik in Mathieujev prijatelj, Brunet, prijatelj iz komunistične partije, Lola, plesalka v kabaretu in Borisova precej starejša ljubica, Jacques, Mathieujev premožni in pokroviteljski brat, in Sara, prijateljica, ki za Mathieuja oziroma za varen splav njegove Marcelle posreduje pri nekem židovskem zdravniku. Vsi na svoj način vplivajo na Mathieujeve odločitve, nekateri celo odločilno – gnati se za absolutno svobodnostjo postane izjemno mučno.

Sledi prizor v klubu, v katerem Lola nastopa. Mathieu zamišljeno sedi, Lola pa obsesivno išče Borisovo potrditev, da jo ima rad ter da je ne bo zapustil, saj je ljubosumna na oboževanje, ki ga Boris kaže do Mathieuja. Boris je resnično razpet med ljubeznijo in gnusom do nje, ampak je ne more kar zapustiti. Lola se skuša prepirati in ugovarja na trditev, da je Mathieu premišljeno svoboden, Boris pa jo vneto prepričuje v nasprotno – že na začetku

zgodbe je v center postavljeno vprašanje Mathieujeve svobode, o kateri pa najbolj dvomi prav on sam.

Naslednje jutro se Mathieu odpravi obiskat Saro, prijateljico, ki je v preteklosti že naredila splav – ona bo gotovo vedela, na koga se obrniti. Ravno takrat je pri njej na obisku Brunet, Mathieujev prijatelj, katerega ni videl že pol leta, vse odkar se je pridružil komunistični partiji. Domenita se, da ga bo obiskal kasneje, tako Mathieu ostane sam s Saro. Ta ga sprva skuša odvrniti od splava, vendar nato popusti in reče, da bo kontaktirala nekega židovskega ginekologa. Mathieuja začne skrbeti, kje bo dobil dovolj denarja, že tako se težko prebija skozi mesec. Pojavi se misel: *»Star sem. Tule sedim zleknjen na klopi, do vratu zakopan v svoje življenje, in ne verjamem v nobeno stvar. /.../ Tule sem, okušam se, zaznavam stari okus po krvi in železnati vodi, svoj okus, sem svoj lastni okus, bivam. Bivati, to je: piti se, ne da bi bil žejen.«* (Sartre, 1973, str. 66) V mislih se vrne v svojo mladost, ko ga je ob branju Spinoze prevzemala misel na svobodo in zveličanje, sedaj pa se mu zdi, da životari iz dneva v dan, besede o svobodi se mu zdijo puhle.

Mathieu v neki kavarni čaka na Ivich, nameraval jo je peljati na Gauginovo razstavo, čeprav je vedel, da Ivich za umetnost nima potrpljenja. Glede odnosa do Ivich Mathieu neprestano niha – včasih si je močno želi, jo kuje v zvezde, spet drugič pa na trenutke sprevidi, kako otročje in plehko je njeno vedenje. *»Ivich je bila majhna muka, poželjiva in tragična, ki je bila brez jutrišnjega dneva: odšla bo, znorela bo, umrla bo od srčnega napada ali pa jo bodo njeni starši zaprli v Laon. Vendar Mathieu ne bi mogel prenašati življenja brez nje.«* (Sartre, 1973, str. 76) Ivich čaka na rezultate svojih izpitov – študira fiziko, kemijo in botaniko, ampak zgolj zato, da je lahko pobegnila iz svojega rojstnega kraja, kjer se je počutila, kot da duševno umira. Zdi se ji, da je na izpitu padla, to jo dela nervozno, razmišlja o svoji tragični usodi, če se bo morala vrniti v Laon, Mathieuja pa medtem pokličejo po telefonu – kliče Sara, da bi mu povedala, da tisti Žid do pojutrišnjem zahteva za poseg štiri tisoč frankov v gotovini. Mathieu je v skrbeh, odloči se, da bo opoldne poiskal Danijela, nato se vrne k Ivich in se odpravita na razstavo.

Ko se s taksijem vozita do galerije, Mathieuja popade nenavaden občutek, za trenutek se počuti silno svoboden in poljubi Ivich: *»Še hip se mu je zdelo, da je obvisel v praznini z neznošnim občutkom svobode, potem pa je nepričakovano iztegnil roko, zgrabil Ivich za ramena in jo potegnil k sebi.«* (Sartre, 1973, str. 86) Ivich ne odreagira, a Mathieu čuti, da ga obsoja, zase pa občuti, da je zaljubljen.

Peto poglavje nas za kratek čas preseli v Marcellino sobo, ona se je pravkar prebudila – njena prva misel je bila, da zvečer pride Danijel oziroma Nadangel, kot mu sama pravi. Muči jo nosečniška slabost, a kljub temu da se po navadi hitro priskuti sama sebi, tega tokrat ne čuti, saj gre za življenje. Ob tem vedenju se Marcelle razneži, hkrati pa čuti sovraštvo do Mathieuja, ki želi šele nastajajoče bitjece odpraviti – ona si namreč vseskozi želi tega otroka, vendar se mu je zaradi spoštovanja in naklonjenosti do Mathieuja pripravljena odpovedati. Mathieu in Ivich v tem času obiščeta galerijo, nato pa se z nekaj napetosti poslovita.

V nadaljevanju prvič spremljamo Danijela, ta se brije in oblači, nato pa pokliče svoje tri mačke in jih spravi v košaro – namerava jih utopiti v Seni, a si zadnji trenutek premisli, nekaj v njem se zgane. Hitro se vrne domov, kjer ga že čaka Mathieu. Ta mu pove, da je Marcelle noseča ter da je sicer ne ljubi več, a je kljub temu noče zapustiti. Danijel razmišlja o tem, da se nocoj ne bo dotaknil Marcelline roke, čuti gnus, hkrati pa ga nastala situacija neizmerno zabava, tako da komaj potlači krohote. Mathieuju predlaga, naj se poroči z njo, njemu pa se ideja zdi bizarna. Ko ga Mathieu končno prosi za denar, se Danijel odloči, da mu ga ne bo posodil, četudi ga ima na pretek, in se mu gladko zlaže, da tega denarja nima, da je celo v dolgovi. Mathieu ostane miren, pravi, da bo pač poprosil svojega brata, Danijela pa prav ta njegova mirnost razžira. *»Niti za hip ni izgubil ravnotežja, /.../ ves čas je bil uravnovešen, veder, povsem skladen sam s seboj. V stiski je, vendar ostaja to zunaj njega. Znotraj je na varnem.«* (Kundera, 1973, str. 123)

Po obisku pri Danijelu se odpravi k svojemu bratu Jacquesu. Ta z njim ravna zelo pokroviteljsko in ga vpraša, kdaj bo poroka – Mathieu se noče poročiti. *»"Skratka," je rekel, "če sem te prav razumel, se ti je pripetilo tole: pravkar si zvedel, da je tvoja prijateljica noseča; iz načelnih razlogov se nočeš poročiti, vendar meniš, da imaš do nje enako stroge obveznosti, kakor če bi bila poročena. Ker je nočeš vzeti za ženo, niti ne maraš, da bi bilo prizadeto njeno dobro ime, si sklenil, naj si da odpraviti v najboljših možnih okoliščinah.«* (Sartre, 1973, str. 130) Jacques zavrne njegovo prošnjo, saj ga želi naučiti lekcije – v svojih zrelih letih bi Mathieu že moral biti postavljen na svoje lastne noge. Kljub temu mu ponudi deset tisoč frankov, če se odloči poročiti se z Marcelle.

Mathieu telefonira svoji noseči ljubici, da je našel »nekoga«, da pa ta zahteva štiri tisoč frankov. Pravi, da mu ne Danijel ne Jacques denarja nočeta posoditi, vendar naj je ne skrbi, saj ima še osemindeset ur časa, bo že kako. Ko se vrne domov, nanj čaka Boris, njun pomenek pa hitro prekine Brunet. Ta nič kaj elegantno odslovi Borisa, da bi lahko

govoril z Mathieujem na štiri oči – povabi ga v komunistično partijo: *»Vsemu si se odrekel, zato da si svoboden. Stopi še za korak naprej, odreci se še svoji svobodi: in vse ti bo povrnjeno.«* (Sartre, 1973, str. 148) Mathieu se do povabila najprej vede skeptično, a je jasno, da ne bo nikoli vstopil v partijo, saj ni človek dejanj. Brunetu zavida svobodo, ki si jo je prislužil s skladnostjo misli in dejanj, k čemur je pripomogla partija, ve pa, da komunizem zanj ni odgovor. Brunet se zadržano poslovi, Mathieuju se zdi, da za zmeraj.

Danijel je najavljen pri Marcelle, a ima še nekaj časa, zato se odloči odpraviti se na sejem. Tam rad opazuje, kako starejši moški iščejo mlade fante ter jih s prilizovanjem zvabijo domov. Pederasti, kot jih imenuje, v njem vzbujajo gnus ter rezko jezo – kar ironični občutki, kot bomo izvedeli ob koncu zgodbe. Ko se končno odpravi proti Marcellinemu stanovanju, sreča Borisa, zapleteta se v pogovor in Danijel ga skuša prepričati, da bi ga Boris začel poučevati filozofijo. Borisu se mudi, zato se grobo poslovi od Danijela, saj namerava že čez nekaj minut ustreči svojim kleptomanskim težnjam ter ukrasti neko knjigo – kar mu tudi uspe.

Pri Marcelle Danijel nadaljuje s svojimi spletkami, prizna ji, da ve za njeno nosečnost ter da ima denar, ki ga potrebuje, vendar hoče vedeti, ali je to res tisto, kar ona hoče. Sluti, da Marcelle želi obdržati otroka in s tem vedenjem želi še povečati prepad v že skrhanem odnosu med Mathieujem in Marcelle ter ju sadistično trpinčiti. Marcelle spravi čisto do roba: *»"Kajne? Otroka hočete?" Marcelle se je z eno nogo naslanjala na blazino, drugo pa si je bila položila k stegnom. Malo jo je privzdignila in si jo položila na trebuh, kot da bi jo bolel; bilo je groteskno in mikavno. Rekla je s samotnim glasom: "Ja. Hočem otroka." Zmaga.«* (Sartre, 1973, str. 196, 197) Danijel vidi, da je preveč prestrašena, da bi to sama povedala Mathieuju, zato ji iz iskrenega usmiljenja ponudi, da govori z njim, česar mu Marcelle sprva ne dovoli, saj bi to zahtevalo, da Mathieu izve, da se z Danijelom skrivoma dobivata, a je prešibka, da bi se uprla njegovemu dobrikanju. Tukaj nam Sartre poda tudi namig o njuni usodi, ki postane smiselna šele na koncu romana: *»Vse življenje bo preživel sklonjen nad to dišečo roko, in ona ga bo gladila po laseh.«* (Sartre, 1973, str. 202)

Zvečer se Mathieu, Ivich in Boris dobijo v nekem drugem klubu, v katerem nastopa Lola. Mathieuju je vse odveč, a nato razbije svoje slabo razpoloženje s tem, da naroči steklenico šampanjca za tristo frankov – zapravlja denar, ki ga ne bi smel, vendar mu je v tistem trenutku vseeno. Počasi se opijanjajo, le Mathieu je pretrmast, da bi mu alkohol prišel do živega. Ivich niha med sovraštvom in občudovanjem do Lole, ki s svojo pojavo očara občinstvo. Ko se ženski odpravita plesat, Mathieu o svojih denarnih težavah pove Borisu, ta

pa mu zaupa, da ima Lola v svoji sobi v kovčku sedem tisoč frankov, ki jih že nekaj mesecev ne potrebuje. Pravi, da bo vprašal Lolo, ali bi jih posodila Mathieuju, vendar pod pretvezo, da denar potrebuje nek prijatelj. Boris prosi Lolo za posojilo, a se ona s tem nikakor ne strinja. Ko zaplešeta Boris in Ivich, Lola prisede k Mathieuju, posesivno mu govori, kako ji nihče ne sme vzeti Borisa, zakaj on je edino, kar še ima. Ivich se vrne k mizi popolnoma pijana; da bi v ženski pri sosednji mizi zbudila še več ogorčenja, pa si z velikim nožem poreže dlan. Mathieu je zgrožen, vendar si že nekaj trenutkov kasneje tudi sam v dlan zapiči taisto rezilo. Na poti v umivalnico, kjer jima bo garderoberka prevezala roki, se začneta smejati bizarnosti dogodka.

Naslednje jutro se Mathieu, Ivich in Boris dobijo kavarni – Boris oznani, da je Lola mrtva, da se je predozirala z mamili, nato pa prosi Mathieuja, naj pojde do njenega stanovanja in odstrani njegova ljubezenska pisma, ki ji jih je pisal, tako da ga z ničimer ne bi mogli povezati z njeno smrtjo. Ko se Mathieu znajde v Lolini sobi, jo vidi negibno ležati na postelji, poišče Borisova pisma ter kovček z denarjem, o katerem mu je Boris govoril sinoči. Bankovce že ima v rokah, nato pa si premisli in jih vrne. Ko stopi iz sobe, ga zadane, da je slabič. Vrne se nazaj in tokrat bi gotovo vzel denar, vendar – Lola se prebudi, očitno ni mrtva. Skorajda obupano Lola povpraša po Borisu – kdaj pride, je res mislil, da je umrla ...

Ko Mathieu pove Borisu novico o Loli, je ta bolj presenečen kot takrat, ko je mislil, da je umrla. Noče je več videti, gnusi se mu dotik njene kože – verjetno jo bo obiskal jutri. Z Ivich, ki čaka na rezultate izpita, se sprehodita skozi mesto, bralec pa lahko bolje spozna njuno bratsko-sestrsko dinamiko. Ura odbije pol dve in Ivich se sesede na klopi, kjer se odloči počakati Borisa – naroči mu, naj gre pogledat, ali je padla na izpitu, ona ga bo tu počakala.

Mathieu se dobi z Danijelom v neki gostilni in takrat mu Danijel pove, da se z Marcelle pogosto vidita. Mathieu ne more verjeti, to se mu zdi tako nesmiselno in brez razloga, saj sta vendar z Marcelle tako različna. Danijel mu namigne, da mu Marcelle nekaj skriva, da mu nečesa ne želi povedati. Mathieu se tako odloči, da jo bo o tem povprašal kasneje, sedaj je namreč namenjen k nekemu društvu za posojila uradnikom, kjer si namerava izposoditi potreben denar. Danijel medtem pokliče Marcelle in ji pove, da je vse urejeno ter da ji bo Mathieu prisluhnil – ženska se po tem počuti nenavadno olajšano.

V prostorih društva Mathieuju povedo, da lahko posojilo dobi najhitreje v petnajstih dnevih, kar pa je zanj prepozno, čas se neizbežno izteka, denarja pa nima. Sedaj je njegovo edino upanje Sara, za katero upa, da se bo uspela nekako drugače dogovoriti z Židom, morda bi mu denar kasneje lahko poslal. Ko kliče k Sari domov, je ta odsotna. »Njegovo življenje ni

bilo več odvisno od njega, bilo je v Sarinih rokah, ostalo mu je samo še čakanje. /.../ "In če z Židom ne bo šlo?" /.../ "Toliko slabše, potem bo z mano konec, še drevi ji bom povedal, da se bom oženil z njo."« (Sartre, 1973, str. 299)

Ko se Mathieu vrne domov, ga že čaka Ivichino pismo, v katerem mu sporoča, da je padla na izpitu. Mathieu je prepričan, da bo storila neko neumnost, zato se jo odpravi iskat. Najde jo v kleti neke gostilne, kjer pijana pleše z drugimi študenti, in jo odpelje k sebi domov. V Laon naj bi se odpravila jutri opoldne, zato začne Mathieu mrzlično iskati načine, kako bi se lahko nato spet čim prej vrnila v Pariz. Kmalu pozvoni Sara, ki mu pove, da je Žid zavrnil možnost drugečnega dogovora glede plačila ter da hoče le gotovino ali posega ne bo opravil. Za Mathieuja je zadeva končana; Ivich pove, da je njegova ljubica zanosila ter da se bo poročil z njo. Ona se skuša čim prej odpraviti na pot, Mathieu pa jo upajoče vpraša, ali jo bo videl v oktobru – ta ga posmehljivo zavrne. *»Včeraj dopoldne ... ko ste se me drznili dotakniti ... sem si rekla: to so navade poročenega moškega.« (Sartre, 1973, str. 320)*

Mathieu se, za bralca presenetljivo, odpravi nazaj v Lolino sobo, tokrat odnese bankovce in jih da Marcelle, ves srečen, da se je rešil iz zagate. A Mathieu še zmeraj ne razume, da želi Marcelle obdržati otroka. Sprva pomisli, da se hoče zgolj poročiti z njim. To njegovo brezčutno nerazumevanje pa Marcelle razsrdi, zato ga nažene. Nato spremljamo Danijela, kako v svoji sobi opazuje britev – ugotavlja, kako enostavno bi si bilo prerezati vse žile, vendar tega dejanja ne zmore, prešibak je.

V Mathieujevem stanovanju čaka Ivich. Prišla se je opravičiti in posloviti, njuno srečanje pa zmoti Lola, ki besna privihra, išoč Borisa, za katerega je prepričana, da ji je ukradel denar. Mathieu ji poraženo prizna, da jo je on okradel, kar ji sprva ne gre v glavo, ne verjame mu, vse dokler se z denarjem ne vrne Danijel – poslala ga je Marcelle. Lola se tako odpravi, tudi Ivich je že odšla, ostaneta samo še Danijel in Mathieu. Danijel mu pove, da Marcelle denarja ne potrebuje ter da se bo on, Danijel, poročil z njo. Prizna mu tudi, da je homoseksualen – Mathieuju postane jasno, da se bo Danijel poročil predvsem zato, da se bo lahko tako trpinčil, ker je »pederast«. Danijel pravi: *»Svoje zakonske dolžnosti nameravam opravljati v celoti.« (Sartre, 1973, str. 366)* Mathieuju se sedaj posveti, da je Danijel tisti, ki je res svoboden – storil je nepreklicno dejanje ter se tako osvobodil; bil je svobodnejši od njega, ki se je vse življenje izogibal odgovornostim. Sedaj ve, na kaj je čakal, za kaj se je hranil: *»Sam ne vem, kaj bi dal za to, da bi lahko storil kaj nepopravljivega.« (Sartre, 1973, str. 369)*

Mathieu je v zrelih letih. Zapustili so ga prijatelji, ljubica, študentje. Ostal je sam. Ali ga to dela kaj svobodnejšega? Nikakor ne. *»Nihče ni oviral moje svobode, posrkalo jo je moje življenje.«* (Sartre, 1973, str. 371)

5.4. ANALIZA GLAVNIH KNJIŽEVNIH LIKOV: V zrelih letih

5.4.1. Mathieu

Mathieu je štiriintridesetletni profesor filozofije na nekem liceju, ki se je znašel v krizi srednjih let. Teži ga dejstvo, da se stara, da zgolj životari iz dneva v dan, da je njegova ljubica zanosila, sam pa nima denarja za njen varen splav. Njegov kronični vzorec je, da se odgovornostim izogne, saj je prepričan, da lahko le tako ohrani svojo svobodo. *»/./ tako se bojiš, da ne bi nasedel sam sebi, da rajši zavržeš najlepšo dogodivščino na svetu, kakor tvegaš možnost, da bi si lagal.«* (Sartre, 1973, str. 24)

Z mislijo o svobodi se obsesivno ubada že od otroštva, svoje življenje želi imeti pod nadzorom. *»Osvoboditi se hočeš samega sebe; hočeš se gledati, se soditi: to ti je najljubše. Ko se gledaš, si predstavljaš, da nisi to, kar gledaš, predstavljaš si, da nisi nič. V bistvu je to tvoj ideal: ne biti nič.«* (Sartre, 1973, str. 25) Ironično je, kako skuša prevzeti odgovornost nad svojim življenjem, ko se odgovornostim ogiba, a to ga kljub temu ne ustavi, da ne bi čutil močnega občutka krivde za »nesrečo«, ki se je pripetila Marcelle. Problem z Mathieujem je torej ta, da se čuti odgovornega do vseh, vendar ta čut za odgovornost na račun svobode ignorira.

Do Ivich goji prav poseben odnos, za katerega na neki točki trdi, da je celo ljubezen, a posamezniki, ki so tako investirani sami vase le težko najdejo odvečen prostor in čas za druge. Še ena posledica je, da so le redko ljudje akcije – čeprav v romanu najpogosteje spremljamo prav Mathieuja, je pogosto pasiviziran: na trenutke se odloči, da ne more storiti ničesar več ter da lahko le še čaka, na primer takrat, ko se je Sara dogovarjala z Židom glede Marcellinega splava in je Mathieu čutil, da je njegovo življenje v njenih rokah.

Mathieu je razpet med idealizmom, iskanjem življenja iz absolutne svobode, ter realnostjo, ki s svojo resnostjo in odgovornostjo pritiska nanj – večkrat se tako zgodi, da se v nekem trenutku kar odloči vesti se strašno iracionalno, na primer takrat, ko v taksiju poljubi Ivich, ko naroči steklenico šampanjca za tristo frankov ali ko si zavoljo Ivich v roko zasadi nož. Opazimo, da je pri tovrstnih dejanjih Ivich po navadi prisotna – nanj ima resnično velik

vpliv, saj mu občasno pokaže majhne izseke iz življenja, ki bi ga morebiti želel imeti, a ga ne more; te podobe ga mamijo in dražijo.

Grožnja, da bi se njegova svoboda morala končati, ki jo sicer predstavlja noseča Marcelle, je zanj tako nepojmljiva, da je pripravljen krasti – kar tudi stori. Dostojanstveno se poniža takrat, ko za denar prosi Danijela in Jacquesa, pokaže pa pravi obup, ko za denar gre prosit na urad – tam se mu zdi, da krade najrevnejšim, najbolj pomoči potrebnim, zato ga ponovno muči občutek krivde. Ta občutek krivde pa nenavadno dobro zanika – Jacques ga vpraša, ali mar ne verjame v svetost življenja, mar ni splav v nasprotju z njegovimi načeli, Mathieu pa mu odgovori: *»Odpraviti še ni isto kot umoriti otroka.«* (Sartre, 1973, str.132)

Zanimivo je tudi, kako se Mathieu odloči, da obstajata zgolj dve možnosti razpleta – bodisi se poroči z Marcelle, ki rodi otroka, bodisi zbere denar za židovskega ginekologa, ki ji bo opravil splav. To sta edina dva izhoda zanj, vendar posvetimo se prvi možnosti malo podrobneje. Mathieuju se zdi misel na poroko bizarna, ne verjame, da bi lahko srečno živel idilično zakonsko življenje. Ko mu Danijel prvi to predlaga, je Mathieujeva reakcija nezaupanje, dvom, a skozi dogajanje, ko mu poroko predlaga tudi Jacques, idejo sčasoma ponotrani in tako sta rojena dva možna dogajalna razpleta.

Kot vemo, pa dogajanje, zgodba, ubere svojo pot – Mathieu se mora ušteti ter obupan priznati, da je sam, zataknjen v svoji prisiljeni svobodi, ki ga ne izpolnjuje. *»Sam sem ostal. Sam, a nič bolj svoboden kakor prej.«* (Sartre, 1973, str. 371)

5.4.2. Marcelle

Marcelle je mlada ženska, ki zaradi neke bolezni redkokdaj zapusti hišo, v kateri živi skupaj s svojo materjo, gospo Duffet. Je Mathieujeva ljubica že preteklih sedem let. Mathieu k njej prihaja štiri dni v tednu, da ji spregovori o svojem dnevu, kaj je počel, koga je videl – Marcelle je njegova zaupnica, na katero je v prijateljskem smislu zelo navezan. *»/.../ bila je njegova zavest, njegova tovarišica, njegova priča, njegova svetovavka, njegova sodnica.«* (Sartre, 1973, str. 24)

Posebno v navezavi z Marcelle je Sartre zelo slikovit: *»/.../ ji z moškimi gibi popravljala odejo /.../ Mathieu je zagledal skozi nežno in tolsto krivuljo njenih bokov. /.../ Vrat je dišal po ambri, usta so dišala po navadnem tobaku. /.../ Marcelle si je bila zavihala srajco na tolstih bedrih; sklanjala se je naprej in Mathieu je zaslutil pod srajco mlahavost njenih težkih prsi. /.../ in bilo jo je kar mučno poslušati, ko je govorila z moškim*

glasom in je od nje prihajal težak, vznemirljiv vonj.» (Sartre, 1973, str. 17–19) Že skozi fragmente, ki jo opisujejo, lahko pri njej začutimo neko težo, ki se nas polašča – kot da bi nas njena »tolsta bedra« začela stiskati.

Pri Marcelle je stalen motiv obžalovanja. Zdi se ji, da od življenja nima ničesar, da ji je bolezen vzela vse ter da lahko sedaj živi le še skozi Mathieuja in Danijela, skozi pestrost njunih življenj. *»/.../ žal mi je za življenjem, ki bi ga bila lahko imela.« (Sartre, 1973, str. 19)*

Do Mathieuja se vede zelo popustljivo, reče mu, da mu ne očita za to »nesrečo«, da ni ničesar kriv, vendar jasno je, da z vsako minuto v sebi kopiči več očitkov. To je tudi najbolj prepoznavno, ko začne razmišljati o svojem otroku – prevzame jo silna želja, da bi ga obdržala. *»Tule je. Tule. Nekaj živega in nesrečnega kakor ona. Neko nesmiselno in odvečno življenje, kakršno je njeno ... naenkrat jo je strastno zajela misel: "Bil bi moj. Tudi če bi bil bebast, tudi če bi bil pohabljen, bi bil moj."« (Sartre, 1973, str. 92)* Začne jo jeziti, kako hladno se je Mathieu kar sam odločil, da bo napravila splav, jezi se tudi nase, ker je bila prešibka, da bi mu povedala, da hoče otroka. Ko ji kasneje Danijel pri tem ponudi pomoč, se čuti nadvse olajšano.

Marcella Danijela imenuje Nadangel, zanjo je res neko posvečeno bitje večne lepote in dobrote. *»Danijel, vi ste tako drugačni! /.../ Danijel, na vsem svetu se le vi zanimate zame.« (Sartre, 1973, str. 194)* Bolj kot se večja njeno poveličevanje Danijela, bolj sovraži Mathieuja. V zadnjem prizoru med njo in Mathiejem pride do mnogih nesporazumov, ki višek dosežejo v tem, da ji Mathieu prizna, da do nje več ne čuti ljubezni. Marcelle ga odslovi z vročičnimi besedami, priča smo njeni najbolj strastni reakciji: *»"Pojdi od tod," je rekla, "pojdi od tod, ne morem te več videti, pojdi od tod ali pa ne odgovarjam več zase, začela bom kričati."« (Sartre, 1973, str. 344)*

Marcelle je ponižna, ustrežljiva, v nekaterih ozirih groteskno ošabna, rahlo nevrotična, predvsem pa željna potrditve in odobravanja. V življenju išče svoj smisel, saj trenutno čuti, da plava sredi ničesar. Vendar otrok spremeni vse, sedaj bo končno imela nekoga, ki jo bo potreboval – to ji osmisli obstoj, jo obteži.

5.4.3. Ivich

Enaindvajsetletna mlada dama, ki je s podeželja prišla v Pariz pod pretvezo, da bo (do)študirala, je na trenutke zelo nepredvidljiva. Je strašno muhasta in svoje glava, včasih se odloči, da bo nekaj storila, pa če je to pametno ali ne, le da bi dokazala svoje. Vede se

neodgovorno kot kakšen otrok: *»Vse je pozabljala, bežala je pred seboj, vsak hip pozabljala nase, pozabljala jesti, pozabljala spati. Nekega dne bo pozabila dihati in vse bo končano.«* (Sartre, 1973, str. 71)

Mathieu jo zelo dobro »bere«, prav pozorno jo je preučil in sedaj točno ve, da si lase češe na tak način, da zakrivajo njen obraz, ki je v resnici grd, da je potuhnjena ter da jo iskreno zanima zelo malo stvari. Ljubi igrati žrtev, zato pogosto izusti žalostne misli o svoji tragičnosti. *»Ko sem davi vstala, sem začutila, da sem že jutrišnja; današnjega dneva ni, izbrisan je. Ukradli so mi ga in ne ostane mi jih več še veliko.«* (Sartre, 1973, str. 77)

Ivich deluje zelo impulzivno, vihravo, tema lastnostma pa lahko dodamo še surovost, s katero podaja svoje sodbe – v svoji impulzivnosti je zelo grobo neposredna, kar Mathieuja pogosto prizadene. *»Kadar vidim majhen nos, se mi zahoče, da bi ga ugriznila.«* (Sartre, 1973, str. 81) Nima tistega družbenega filtra, s katerim bi včasih raje zadržala kaj zase.

Nasprotno kot pri Marcelle, ki je opisana s težkimi vonjavami, pri Ivich Sartre uporabi sladek vonj, vonj svobode in mladosti. *»/.../ vonj njenih las je prišel Mathieuju do nosnic. Bil je vonj kolača in vanilijevega sladkorja, ker si je umivala lase z jajčnim rumenjacom; a ta prijetni duh po pecivu je imel priokus telesnosti.«* (Sartre, 1973, str. 79)

Na njej je zmeraj neka senca zlobnosti in izkrivljenosti, saj Sartre pogosto piše o tem, kako se je njen obraz naenkrat spačil, kako je za trenutek pogled v njenih očeh deloval bolešno in temačno. Ivich se pusti svobodno nositi svojemu življenju, naj jo odnese, kamor pač hoče, vse sprejema na nek otroški način: ko cepeta in se smeji stvarem, ki bi morale v človeku vzbujati sočutje, ali pa se dolgočasi, ko situacija najbolj zahteva njeno pozornost. Mathieuju da jasno vedeti, da ga ne bo nikoli ljubila, bralcu pa se zdi, da ima edini res pristno ljubeč odnos le s svojim bratom Borisom, do ostalih se vede odkrito sebično in hladno. *»Ivich ni nikoli mislila na nenavzoče osebe ...«* (Sartre, 1973, str. 32)

Zares je nenavadna, a jo Mathieu kljub temu vzljubi, morda prav zato, ker je še bolj oddaljena od povprečnega, normalnega življenja. Zaradi svoje nestabilnosti bi lahko v vsakem trenutku storila kakšno neumnost, kar Mathieuja hkrati straši in privlači, to njeno zaletavost pa sprevidi tudi Marcelle, čeprav je sploh ne pozna dobro: *»Prav dobro si jo lahko predstavljam, kako se zgrudi na stol, z lasmi čez obraz, in kako se zastrmi kot uročena v čeden majhen browning, ležeč pred njo, to je zelo po rusko.«* (Sartre, 1973, str. 21)

Gospod Sereno je sila očarljiv mož. »Nikoli se ni zgodilo, da bi ga živali in ljudje mrzili: iz nekakšne dobrodušne lenobe ali nemara zaradi njegove obraza.« (Sartre, 1973, str. 122) Je angelsko lep, spreten z besedami in ustvarjalen, a tudi sadomazohističen homoseksualec s ponotranjeno homofobijo, ki uživa v manipuliranju z življenji drugih ljudi.

Prvi Danijelov prizor je za bralca pretresljiv in konfuzen, to je prizor, v katerem skuša utopiti svoje mačke. Vzroki za njegov sklep, da se jih mora znebiti, niso popolnoma jasni – morda se skuša zavestno odpovedati nečemu, do česar čuti naklonjenost, in tako sebe preizkusiti, kaj zmore. Ko ugotovi, da jih ne more kar vreči v Seno, razmišlja: »To sem jaz. Šleva. Nekje globoko v njem pa je visel čuden drobcen nasmeh, ker je rešil Popé.« (Sartre, 1973, str. 116)

Danijel ljudi pozna do obisti, dobesedno vidi v njihove glave ter se jim prikrade v misli, ko zazna neko težnjo, ki jo želi spodbuditi, jo skrbno neguje z nežnostjo najbolj predanega cvetličarja – v Mathieuja je zasadil misel o poroki in ko je pri Marcelle začutil, da želi otroka obdržati, ji je prigovarjal tako dolgo, dokler mu ni tega na glas priznala sama.

»Sereno se prikaže vselej ob nepravem času, to je bilo del njegove demonične narave.« (Sartre, 1973, str. 180) Še posebno Boris čuti nek odpor do Danijela, saj ga moti njegova zaigrana prijaznost. Tudi Mathieu ga v tistem trenutku, ko ga prosi za denar, ne mara preveč, saj ve, da Danijel ta denar ima, ampak mu ga iz nekega razloga ne želi posoditi. Danijelovi očarljivosti navkljub lahko bralec pogosto zasluti neko temačnost, nekakšno blaznost, ki ga spremlja. »Le njegove oči so bile mučne: /.../ ko pa si jih pogledal bolje, si v njih odkril nekaj trdega, skoraj blaznega.« (Sartre, 1973, str. 179)

V nekem drugem prizoru je nejasno, ali razmišlja o samomoru ali pa o tem, da bi si z britvijo odrezal »žival [ki] je tu, med njegovimi nogami, ravna in trda,« (Sartre, 1973, str. 331), gotovo pa razmišlja o bolečini, ki bi si jo rad prizadejal. Tudi tokrat se zlomi in britve ne uporabi, pretrese ga lastna šibkost. Bralcu je jasno, da Danijel ne sprejema dobro svoje homoseksualnosti – doživlja jo kot nekaj neprijetnega in grdega, neprestano se želi za to kaznovati, a nima dovolj moči. Motiv Danijelove homoseksualnosti je zelo presenetljiv, saj ga v svoji jasnosti uvidimo šele na koncu romana, ko Danijel reče Mathieuju: »Mathieu, jaz sem pederast.« (Sartre, 1973, str. 363) Prav zato je interpretacija Danijelove končne odločitve lahko zelo dihotomna: Čemu se je odločil poročiti z Marcelle? Da bi se maščeval Mathieuju?

Ker je začutil iskreno sočutje? Mathieu pravi, da se Danijel hoče nepreklicno kaznovati za to, kar je.

Danijel se v življenju ne žene za svobodo, temveč za dejanji teže, ki ne vplivajo le na potek njegovega življenja, ampak predvsem na potek življenj drugih ljudi. Stremi k dejanjem, ki nekaj pomenijo in oblikujejo posameznika, dokažejo njegovo npr. odločnost, samokontrolo, zlobo, po možnosti. Želi dejanja, ki prinašajo odgovornost, prav zaradi tega pa v končni fazi doseže lastno osvoboditev – s tem, ko se odloči poročiti z Marcelle, sprejme zavestno odločitev, ki temelji na žrtvovanju samega sebe. Čeprav ni nujno storjeno s plemenitim namenom, je dejanje prave odgovornosti, nepreklicno dejanje, po katerem hrepeni Mathieu.

5.5. VSEBINSKI POVZETEK: Neznosna lahkost bivanja

Kundera nas takoj sooči z vodilno mislijo, s paradoksom tega dela: Je življenje težko ali lahko, katero izmed teh dveh nasprotij je pozitivno? Izpostavi idejo Parmenida – starogrškega filozofa, ki je domnevno prvi odkril razum – o nasprotujočih si dvojicah: *»Po njem se svet deli na nasprotujoče si dvojice: svetlo – temno, redko – gosto, vroče – mrzlo, bit – nebit. Parmenid je imel enega od polov protislovja za pozitivnega (svetlo, redko, vroče, bit), drugega za negativnega. Ta delitev na pozitivne in negativne pole se nam zdi otročje preprosta. Razen v enem primeru: Je pozitivna teža ali lahkost?«* (Kundera, 2006, str. 7) Parmenid je tukaj opredelil težo za negativno, lahkost pa za pozitivno – na takšni opredelitvi Kundera gradi svoje književne like, hkrati pa jo postavlja pod vprašaj. *»A v ljubezenskem pesništvu si ženska že od pamtiveka želi bremena moškega telesa. Najtežje breme je potemtakem hkrati tudi podoba kar najpopolnejšega življenjskega uresničenja.«* (Kundera, 2006, str. 7)

Pomembna je tudi Nietzschejeva misel o večnem vračanju – o neskončnem ciklu življenj, ki pa se jih ne zavedamo in tako vsakič živimo, kot da bi živeli prvokrat. To prinese pomanjkanje primerjave – odločitev, ki smo jih sprejeli v tem življenju, ne moremo primerjati z ničimer, kar pa povzroča, da je naš obstoj lahek in težek hkrati. Lahek zato, ker ne moremo vedeti, kaj bodo povzročila naša dejanja, težek pa zato, ker z vsakim dejanjem alterniramo in damo težo našemu večnemu vračanju, najtežjemu bremenu.

V tretjem poglavju prvega dela se srečamo s Tomažem, uspešnim in znamenitim češkim kirurgom s svobodomiselnostjo življenjsko filozofijo o ljubezni in spolnem užitku. Je

intelektualec, dobro situiran, a vendar ga totalitarni režim vse bolj ovira. Z bivšo ženo ima sina, s katerim sta odtujena, vendar ju kasneje življenje ponovno združi.

V nekem majhnem češkem mestu spozna Terezo, tamkajšnjo natararico, ki se takoj zaljubi vanj. Po desetih dneh se nenapovedano, skupaj s svojim ogromnim kovčkom, pojavi na vratih njegovega stanovanja v Pragi – Tomaž in Tereza se ljubita, ona pa nato hudo zboli in tako ves teden ostane v njegovi oskrbi. Na tej točki se nekaj spremeni v Tomaževih željah o njegovi prihodnosti, naenkrat se več ne vidi kot večni svobodnjak, ampak začuti odgovornost, ki jo prinaša Terezina teža, ta bi ga zasidrala v njeno in nato njuno skupno življenje. Večkrat ponovi misel: *»Zazdela se mu je kot otrok, ki so ga odložili v zasmoljeno košaro in spustili po rečnem toku, da ga sprejme na breg svoje postelje.«* (Kundera, 2006, str. 8) Tako jo povabi k sebi in s tem sprejme izjemno pomembno odločitev. Kljub temu se ne odreče oz. se ne more odreči svojemu načinu življenja – še naprej se srečuje s številnimi ljubici, vedenje o tem pa Terezi povzroča vse hujše nočne more – celo se skuša predozirati z baldrijanovimi kapljicami.

Tomaževa dolgoletna ljubica, do katere ne čuti zgolj kratkočasne telesne privlačnosti, temveč prijateljsko naklonjenost, je slikarka Sabina. Ta Terezi poišče službo v fotografskem laboratoriju in ženski razvijeta odnos, ki je sicer ljubezniv, vendar v Terezi vzbuja tudi strašno ljubosumje. To ljubosumje se stopnjuje in kaže v Terezini nevrotičnosti, Tomaž pa ji v poskusu ublažitve trpljenja kupi psa – poimenujeta ga Karenin, na katerega se Tereza zelo naveže. Za kratek čas Tereza tudi najde zadovoljstvo v nevarnem, vznemirljivem fotografiranju ruskih tankov ob slovesnosti na Češkoslovaškem, a ko je parade konec, se vrne nazaj v svoje bolesterne vzorce. Tomaž tako sprejme ponudbo za delo v Zürichu, zato preselita se v Švico, kamor je nedavno emigrirala tudi Sabina.

Po šestih mesecih, v katerih so se Tomaževe afere in Terezine nočne more ponavljale, Tereza zapusti Švico in se vrne v Prago, tokrat zaradi političnih napetosti tudi dokončno. Spregovori o tem, da so močni sedaj prešibki, da bi ranili šibke, zato morajo biti šibki dovolj močni, da odidejo. Tomaž ima sedaj možnost, da se vrne k življenju popolne svobode, a se je v preteklih letih tako navezal na Terezo, da mu sočutje do nje, do njene šibkosti, povzroča neznosne bolečine – pet dni po njenem odhodu da v kliniki odpoved in se vrne v Prago. Ko se ponovno srečata, beremo: *»Želja, da bi se vrgel Terezi v objem (želja, ki ga je gnala še v trenutku, ko je v Zürichu sedal v avto), ga je povsem minila. Zdelo se mu je, da si stojita nasproti sredi snežne planjave in da se oba treseta od mraza. /.../ Tomaž ni čutil*

nikakršnega sočutja več. Edino, kar je čutil, je bilo tiščanje v želodcu in obžalovanje, da se je vrnil.» (Kundera, 2006, str. 36–38)

Drugi del govori o tem, kako sta se Tomaž in Tereza spoznala, vendar s Terezine perspektive. Pripoved je osredotočena predvsem na njeno preteklost, njen odnos z materjo, ki jo je močno zaznamoval, tako je tudi pojasnjeno, zakaj je čutila takšno magnetno privlačnost do Tomaža. Tereza mu opisuje svoje nočne more, po drugi strani pa se skuša približati njegovemu načinu življenja, zato se zbliža s Sabino, ki jo nato fotografira golo, ter se v četrtem delu spusti v kratkotrajno afero z nekim inženirjem, ki obiskuje hotelski bar na Češkem, v katerem dela – dejanje ji še bolj priskuti samo sebe ter ne prinese pričakovanega olajšanja. Nasprotno, sčasoma se prepriča, da je bil moški s tajne policije ter da jo bodo kmalu izsiljevali. Sooča se s še večjim gnusom do telesnosti, meje med realnostjo in njenimi blodnjami pa se zameglijo.

Sabina se med svojim bivanjem v Ženevi zaplete v razmerje s poročenim profesorjem Franzem, ki mu češka slikarka predstavlja grešno, izdajalsko življenje, ki se mu ni mogoče upreti. Zanj je *ženska*. Njun odnos opisuje tretji del, poudarja neskladja med njuno percepcijo sveta – neskladja med tem, kaj pomeni biti ženska, kaj pomeni izdajstvo, kaj jima predstavljajo glasba, svetloba in tema, pokopališča, sprevodi in New York. Pogosto sta popolnoma nasprotnih misli, kar ustvarja neko napetost pričakovanja, kako se bo njuna romanca razpletla. V tem razmerju Sabina predstavlja lahkost, Franz pa težo, težo, s katero se Sabina ne zna prav spopasti, celo se je ustraši. Sčasoma Franz zapusti svojo ženo in hčer, da bi zaživel s Sabino, ta pa se odloči, da ne želi ustaljenega življenja in se odseli v Pariz. V trenutkih, preden odide, je njuna dipolnost zares grafično opisana: *»Franz je jezdil na Sabini in izdajal svojo ženo. Sabina je jezdila na Franzu in izdajala Franza.« (Kundera, 2006, str. 116)*

Prav tako na teh straneh spoznavamo Sabinino preteklost ter odpor do kiča, ki ga srečuje povsod, je njen vodilni motiv. Kič tesno povezuje z grdoto in neoriginalnostjo, s političnimi ideologijami in pretvarjanjem. *»Že ob pomisli, da bi se mogel svet sovjetskega kiča uresničiti in da bi ji bilo usojeno živeti v njem, jo je spreletel srh.« (Kundera, 2006, str. 246)*

Peti del nas ponovno pripelje v čas Tomaževe in Terezine vrnitve v Prago – politične razmere se zaostrujejo in Tomaž dobi pobudo, da se s preklicem odpove članku, ki ga je napisal, v katerem je, kot je domnevno razumela javnost, predlagal, da se komunistom iztaknejo oči. Tomaž v članku ni podajal takih groteskno radikalnih misli, ampak je komuniste primerjal z Ojdipom – vsi (komunisti in Ojdip) so namreč trdili, da niso vedeli, kaj počno, vendar se je Ojdip soočil z odgovornostjo, ki jo je nosil – tukaj je okrcana komunistična oblast, ki si še naprej zatiska oči. Članek je bil objavljen še pred Tomaževim odhodom v Zürich in že takrat mu je povzročal blage težave – moral bi podpisati podobno izjavo, a jo je zavrnil in se nato v kratkem preselil, tokrat pa je bila zadeva resnejša: *»V spisu je mrgolelo stavkov o ljubezni do Sovjetske zveze, o zvestobi komunistični partiji, govora je bilo o obsodbi intelektualcev, ki naj bi hoteli zanetiti državljansko vojno v državi ...«* (Kundera, 2006, str. 184) Tomaž se odloči ostati zvest svojim načelom, zato ne podpiše izjave – tako posledično sčasoma postane pomivalec oken. Po navadi se dogaja, da pride do stanovanja, v katerem naj bi pomil okna, tam pa ga že čaka radovedna žena, katere mož je na delu – pomivanje oken se konča med rjuhami in Tomažev vsakdan je še polnejši z nezvestobo. Kljub temu ga početje začne dolgočasiti, saj v njem ne najde nobenega intelektualnega izziva, šestnajst ur na dan lahko počne, kar hoče, saj sta služba in prosti čas postala eno, Terezo pa zaradi neskladnih urnikov vidi le zjutraj in pozno ponoči.

Nekega dne dva disidenta diskretno pristopita do Tomaža – časopisni urednik in Tomažev sin, Simon. Od njega želita, da kot intelektualec podpiše peticijo proti grobem ravnanju s političnimi zaporniki. Njegov sin pričujoče zre vanj z gorečnostjo strastnega aktivista in zapuščenega sina, ki je očeta koval v zvezde, vendar – Tomaž ne želi podpisati. Kasneje sicer dvomi, ali se je odločil pravilno, a pride do ugotovitve, da je Tereza najpomembnejša, vse ostalo je drugotnega pomena. Ko sta nedavno obiskala neko vas, je Terezo začelo glodati hrepenenje po samoti, ki jo prinaša podeželsko življenje, tako se Tomaž strinja, ko mu predlaga, da bi se preselila na deželo – čeprav to pomeni dokončen konec njegovega ženskarjenja.

Šesti del se začne nenavadno naključno, pripovedovalec namreč pripoveduje o smrti Stalinovega sina, ki se je vrgel na električno žico, ker so Angleži od njega zahtevali, da naj za seboj počisti umazano latrino. *»Stalinov sin je daroval življenje za drek. Vendar pa smrt za drek ni brezsmiselna smrt. /.../ Smrt Stalinovega sina [pa] je bila za razliko od vseobče*

norosti vojne edina prava metafizična smrt.« (Kundera, 2006, str. 237, 238) Nadaljevanje še naprej zadeva človeške izločke: Je mar Bog izločal, če ni, zakaj potem to počno ljudje? Kako je bilo v rajju z Adamom in Evo? Razvita je zanimiva teza: »Dokler je človek smel prebivati v rajju, bodisi ni izločal (tako kot Jezus po Valentinovih trditvah) ali pa, kar se zdi najverjetneje, drek še ni veljal za nekaj odvratnega. V hipu pa, ko je Bog človeka nagnal iz raja, mu je dal obenem spoznati tudi gnus nad samim seboj. /.../ Tako je neposredno za gnusom odkril tudi vzburljenje. Brez dreka (v dobesednem in prenesenem pomenu besede) bi ne bilo spolne ljubezni, kakršno poznamo danes: vpeto v divje bitje srca in zaslepljenost vseh čutov. /.../ Nestrinjanje z drekom je metafizične narave. Trenutek izločanja je vsakodnevni dokaz za nedostojnost Stvarstva. Ali – ali: ali je drek dostojen (in se potem nehajte zaklepati na stranišču) ali pa smo ustvarjeni na nedostojen način.« (Kundera, 2006, str. 240, 241) Misel o zanikanju dreka je pomembna, ker pojasnjuje, kako je nastal kič – in tako smo ponovno pri Sabini. Tačas živi v Ameriki, kamor je odšla iz Pariza. Prebiva pri starejšem parčku, ki občuduje njeno umetniško ustvarjanje, imata jo skorajda za svojo hčer. Sabina razmišlja o prihodnosti, o svoji poti od izdajstva do izdajstva, hkrati pa se zaveda, da ne more ubežati kiču: »Zakaj nihče med nami ni nadčlovek, ki bi se lahko povsem izmaknil kiču. Najsi ga še tako omalovažujemo, kič je neodtujljiv sestavni del človekove usode.« (Kundera, 2006, str. 250)

Franz živi mirno življenje, še zmeraj kot profesor. Spremlja ga gorečno zvesta študentka, s katero je sicer srečen, a se neprestano vrača k idealu Sabine v svoji glavi. Poklicali so ga prijatelji iz Pariza in ga povabili na pohod v Kambodžo, kjer bodo demonstrirali za vstop zdravnikov v Vietnam, kjer so vladale bolezni in lakota, oblasti pa so zavračale pomoč zahodnjakov. Sprva ponudbo zavrne, nato pa si nemudoma premisli – prepričan je, da bi Sabina hotela, da se odpravi na pot, tako bi bil bližje njeni realnosti.

V kratkem se tako v Bangkoku na Tajskem znajde več kot štiristo novinarjev in fotografov ter približno sedemdeset intelektualcev, dejanskih udeležencev protesta. Sledijo nesporazumi zaradi neuspešne komunikacije in prepiri znotraj skupine – zadeva se zaključi tako, da dobrega posnetka željan reporter stopi na mino, raznese ga na kosce. Zavlada neko groteskno vzdušje, v katerem se s krvjo poškrabljeni ljudje začnejo nasmihati, napolnjeni z revolucionarnim duhom. Ko prispejo do meje z Vietnamom, tam ne dosežejo ničesar, zato so se prisiljeni vrniti. V Bangkoku Franz zavije v neko stransko uličico, kjer ga oropajo in nato pretepejo do smrti.

Tomažev sin, Simon, se srečno poroči in preseli na deželo, postane zagret katolik in Tomažu redno piše pisma, na katera nikoli ne prejme odgovora. Podobno kot Franz, tudi on živi zavoljo nekoga drugega – Franz živi za Sabino, Simon pa za svojega očeta. Na neki točki Simon najde Sabinin naslov – piše ji sporočilo, da sta Tomaž in Tereza umrla v avtomobilski nesreči.

V zadnjem, sedmem delu se ponovno vrnemo v preteklost, v Terezino in Tomaževo življenje na deželi. Živita mirno, pritlehno, pretrgala sta stike s svojim prejšnjim življenjem. Bralec spremlja umiranje Karenina, Terezinega psička, in bolečino, ki jo Tereza doživlja ob tem. Tomaž uspava Karenina, Tereza pa, ob vnaprej pripravljeni beli rjuhi z vzorcem vijoličastih cvetov, bdi ob njegovih zadnjih vzdihljajih. Tereza sanja o tem, kako Tomaž dobi skrivnosten poziv na letališče – odloči se odpraviti z njim. Ko prispeta na predvideno mesto, zamaskirani možje ustrelijo Tomaža, ki se ob tem spremeni v zajčka. Tereza se vrne v svojo hišo iz otroštva, srečna, da lahko zajčka za zmeraj obdrži pri sebi. S temi sanjami v mislih prihodnji dan ob opazovanju Tomaževega popravljanja tovornjaka doživi svoj najjasnejši trenutek – končno se ji posveti, da razmerje moči, v katerem je ona šibka, Tomaž pa močan, ni nikoli obstajalo, čeprav je sebe leta in leta prepričevala, da je tako. Sprevidi, da je bila sebična in krivična – ko se je odločila oditi iz Švice, je v sebi vedela, da ji bo Tomaž sledil, to pa ni bilo nikakršno dejanje iz velikodušnosti in požrtvovalnosti, temveč je bila manipulacija. Nato je Tomaža prisilila, da sta se preselila na deželo, da bi ga lahko tako končno imela samo zase. Vse življenje ga je gnala in potiskala vedno nižje in nižje, samo da bi se prepričala, da jo ima res rad. *»Njena šibkost je bila nasilna in ga je nenehoma tirala k predaji, dokler ni naposled izgubil moči in se spremenil v zajčka v njenem naročju.« (Kundera, 2006, str. 299)* Bralcu je jasno, da je to predvečer njune smrti, naslednje jutro Tomaž in Tereza doživita prometno nesrečo ... Domov se vrne Tomaž, ki mu sledita predsednik zadruga in nek mladenič, ki mu je Tomaž pravkar naravnal izpahnjeno ramo. Odločijo se, da bodo odšli plesat v sosednje mesto, tam Tereza med plesom Tomažu prizna, da ga je vse življenje ovirala. *»Tomaž, vse húdo v tvojem življenju prihaja od mene. Zaradi mene si padel tako nizko. Tako nizko, da se nižje pasti sploh ne da.« (Kundera, 2006, str. 301)* Kljub temu ji on z vso iskrenostjo pove, da je srečen tukaj, Tereze pa se poloti neka čudna žalost. *»Žalost je pomenila: prispela sva na zadnjo postajo. Sreča je pomenila: skupaj sva. Žalost je bila*

oblika in sreča je bila vsebina. Sreča je napolnjevala prostor žalosti.« (Kundera, 2006, str. 301)

5.6. ANALIZA GLAVNIH KNJIŽEVNIH LIKOV: Neznosna lahkost bivanja

5.6.1. Tomaž

Mednarodno priznani kirurg z nepotešljivo strastjo za ženske, ki je zapadel pod vpliv ljubezni neznosne teže in odgovornosti. Živi po načelu svojih »erotičnih prijateljstev«, saj verjame, da lahko obema vpletenima pravo zadovoljstvo prinese le zveza, rešena vsakršne sentimentalnosti. Ta dogovor prepoveduje ljubezen, a kljub temu v njegovo življenje s svojo nedolžno preprostostjo vstopi Tereza, ki ga med spanjem drži za roko. Tomaž doslej še nikoli ni spal s svojo ljubico: *»V dvoje prespana noč je bila kakor corpus delicti ljubezni.«* (Kundera, 2006, str. 15) To dela Terezo posebno, ker mu daje občutek neke do sedaj še neizkušene sreče. Spočetka se sprašuje, ali je to res ljubezen, on je bil vendar ustvarjen za samsko življenje, morda so ti občutki zgolj iluzija, *»histerična reakcija moškega, ki se je globoko v duši zavedal svoje nesposobnosti za ljubezen in je zato sam pred seboj začel igrati ljubezensko idilo.«* (Kundera, 2006, str. 9) Kljub temu je bralcu vseskozi jasno, da gre za ljubezen, za najbolj stalno obliko ljubezni, ki jo Tomaž dokazuje s svojimi dejanji, čeprav tega Tereza ne vidi tako vse do konca.

Morda se to sliši rahlo protislovno, saj Tomaž tudi po tem, ko se zaplete v razmerje s Terezo, ohranja svoje ljubice – to je nek vzorec, ki se mu ne more odreči. Čeprav se mora včasih napiti, da lahko leže z drugo žensko, ker v vsaki vidi Terezo, ga to ne ustavi, obsesivno si išče vsakodnevne zmenke. Ko skuša Terezi pojasniti, da sta ljubezen in spolnost zanj ločeni, naleti na vse prej kot razumevanje, ta njegov svobodomiseln način življenja ji je pač nedoumljiv. V petem delu romana je pojasnjeno, kaj Tomaža vleče k takšnemu vedenju: *»Ne obsedajo ga ženske kot take, obseda ga tisto, kar je na vsaki teh žensk nepredstavljivega, ali, z drugimi besedami, obseda ga tista milijoninka drugačnosti, ki loči posamezno žensko od vseh drugih žensk. /.../ Kako se bo vedla, potem ko jo sleče? Kaj bo rekla med ljubkovanjem? V kakšnih tonih bo zvenelo njeno sopenje? V kakšno grimaso se ji bo spačil obraz v trenutku naslade?«* (Kundera, 2006, str. 192, 193) Tomaž se v nadaljevanju opredeli za epskega ženskarja, takega, ki zbira posebnosti in ga zanima vse. *»Potemtakem ga za ženskami nikakor ni gnala želja po užitku (užitek je prišel tako rekoč kot nagrada, za povrhu), ampak želja, da bi se polastil sveta (da bi s skalpelom odprl ležeče telo sveta).«* (Kundera, 2006, str. 194)

Politično je Tomaž uganka tistega časa, saj ga nobena stran prav ne pritegne ali ne razume. Gotovo ne simpatizira z režimom, prav tako pa ni disident, oboje dokazuje s tem, da ne podpiše nobene listine ali peticije, predlagane z obeh strani. To je še en vidik njegove svobodnjaške narave, predvsem pa lahkosti, s katero je prepleten. Edina spona, s katero se je pripravljen vezati, je Tereza. Vse ostale ga odbijajo, zahtevajo preveliko investicijo odgovornosti, ki bi ga preveč obtežila. Kljub temu pa skozi zgodbo opazamo, da Tomaž dobi nekaj Terezine teže: ko v vsaki ženski vidi njo, ko razmišlja, da bi se ponovno povezal s svojim sinom, ko se odreče karieri, z odhodom iz Švice prav tako politični svobodi ter končno tudi ljubimkanju – na vse je vplivala Tereza.

Morda je malce nedoumljivo, zakaj ga je prav ona pripravila, da je spremenil svoje življenje na tak način in do te mere, kaj je torej tako posebnega na neki povprečni natararici. Morda je to njena brezpogojna pripravljenost, s katero mu je v spletu naključij bila takoj voljna ponuditi sebe celo, tukaj in zdaj, z iskrenostjo otroka in odvisnostjo, ki je nikoli ne skriva. To je povzročilo, da je Tomaž postal neverjetno sočuten do Tereze. *»Še sinoči ga je plašila misel, da bi mu utegnila prinesiti vse svoje življenje v dar, če bi jo povabil k sebi v Prago. Zdaj pa, ko mu je oznanila, da ima kovček v garderobi, mu je prišlo na misel, da je življenje zložila v ta kovček in ga shranila na postaji, dokler mu ga kot daritev ne izroči v roke.« (Kundera, 2006, str. 11)*

Tomažev motiv je tudi glasbeni motiv iz Beethovnovnega zadnjega kvarteta, v katerem libreto pravi: »Es muss sein.« »Tako mora biti.« Ta izjava se pojavlja razmeroma pogosto, po navadi pospremi Tomaževe velike odločitve, npr. ko da odpoved v Švici in se vrne na Češkoslovaško. »Es muss sein« pa mu ne predstavljajo zgolj pomembne odločitve, ampak neki dejavniki njegovega življenja, ki ga opredeljujejo – gonja za ženskami, delo kirurga, ljubezen do Tereze. Vsem tem »es muss sein« se ne gre izogniti, ker ga sestavljajo, a vendar Terezin »es muss sein« prevlada in tako se odpove ženskam in kirurgiji.

Naj povzamem: Tomaž s Terezo je nežen, popustljiv, zvest in ustrežljiv, Tomaž brez Tereze pa je predvsem boemski, inteligen, strašno očarljiv, strasten ljubimec in predan karierist, nekoliko hladnega, neosebnega odnosa do soljudi. Skozi dogajanje vidimo, da je prisiljen združiti oba vidika jaza, svojo lahkost prilagoditi tuji teži. *»Njuna ljubezen je bila kajpak lepa, a tudi naporna: neprestano je bilo treba kaj skrivati, zamolčevati, hliniti, popravljati, ji dvigovati moralo, jo tolažiti, ji stalno dokazovati ljubezen, prenašati očitke njene ljubosumnosti, gorja in sanj, se ven in ven čutiti krivega, se izgovarjati in*

opravičevati.« (Kundera, 2006, str. 31) Na koncu se Tomaž, utrujen od burnega življenja, povsem prilagodi Terezinim željam, odpove se vsemu, kar ga je prej zaposlovalo in izpolnjevalo – delu in ženskam. V tem žrtvovanju najde neko osvoboditev, olajšanje, zato lahko iskreno reče, da je srečen.

5.6.2. Tereza

Pri Terezi ugotavljamo, da skozi večino zgodbe ostaja zvesta svojim vrednotam, saj je zvestoba zanjo ena izmed pomembnejših. Je izredno obsesivna, ljubosumna, posesivna, trmoglava in nekako mazohistično uživa v vlogi žrtve. Samoumevno ji je to razmerje moči, v katerem mora biti ona – kot manj izobražena, manj uspešna, kot ženska nasploh – podrejena, čeprav bralec razume, da je emocionalno nadrejena Tomažu.

Ko je spoznala Tomaža, je vedela, da mu je usojena – ko je prišel v tisto gostilno, kjer je delala, so po radiu predvajali Beethovna, to je bil znak nečesa »višjega«, spoštovanja vrednega za Terezo, on pa je imel v roki knjigo, kar je bilo za tisto majhno, razuzdancev polno mestece, zelo nenavadno. Številka njegove hotelske sobe je bila 6, to pa je bila hišna številka njenega doma iz otroštva. Pred gostilno jo je čakal na klopci, na kateri je sama sedela včeraj. Vse to so bili za Terezo nedvoumni znaki – bila je njegova. Ko je prišla v Prago, sploh ni podvomila v to, da je Tomaž ne bi hotel, dejansko je spakirala svoje življenje ter odšla z izvodom Ane Karenine pod roko.

Tereza se vse življenje kontinuirano sooča s svojim kompleksom, ki zadeva človeško telo. Iz besedila izvemo, da je lepa, nekje je naključno navrženo, da ima majhne prsi, vendar je njen vizualni opis zmeraj zelo skop in splošen. Terezin kompleks izhaja iz njenega otroštva, ko ji je njena mati s svojim vedenjem skušala priučiti vulgaren in razgaljajoč, razvrednoten odnos do telesa. Ta jo je krivila za svoje nesrečno življenje – za to, da se je postarala in postala grda, tudi za to, da jo je njen drugi mož varal. Njeno vulgarno vedenje je zmeraj sramotilo Terezo, ki je v sebi nosila težnjo po tem, da bi se izobrazila, pobegnila iz domačega okolja, predvsem pa po tem, da bi bilo njeno telo posebno, instrument lepote in elegance, ne pa nekaj umazanega: *»"Tereza se nikakor ne more sprijazniti s tem, da človeško telo ščije in prdi." Tereza je škrlatno zardela, mati pa je gnala svojo naprej: "Je mogoče kaj slabega v tem?" in kot v odgovor na svoje vprašanje nekajkrat glasno prdnila.« (Kundera, 2006, str. 46)* Ko Tomaž spi z mnogimi drugimi ženskami, se ji zdi, da se ji ponovno dogaja tisto, od česar je pobegnila, ko je prišla v Prago – njeno telo je zgolj eno izmed mnogih, nič enkratnega

in unikatnega, zgolj meso. *»In to telo se ji gabi. To telo ni zmoglo moči, da bi za Tomaža postalo edino telo njegovega življenja. To telo jo je razočaralo in izdalo.«* (Kundera, 2006, str. 136) Tereza pa skuša skozi svoje telo videti svojo dušo, razmišlja o tem, kakšno zvezo imata telo in duša, je telo res ona, ali je ona le duša, ujeta v telo. Svojo dušo ceni in spoštuje, telo se ji ne zdi dovolj dobro zanjo. *»Naenkrat se ji je zahotelo, da bi telesu dala odpoved kot zanikrni služkinji. Da bi ostala pri Tomažu le z dušo, telo pa pognala v širni svet, naj se mu godi, kot se godi drugim ženskim telesom med moškimi telesi!«* (Kundera, 2006, str. 136) Kljub temu lahko doživlja posebnost svojega telesa na začetku razmerja s Tomažem, ko ji njegova nezvestoba še ni kratila spanca, ter ko ima afero z visokoraslim inženirjem. To stori zato, ker bi rada izkusila lahkost telesnosti, pa tudi ker jo razjeda ljubosumje, namreč v Tomaževih laseh vsak večer vonja drugo žensko mednožje. Ko jo inženir slači, uvidi svoje telo v drugačni luči, naenkrat se ji zazdi izjemno: *»V svetlobi neverjetnosti se je telo v njenih očeh prvič znebrilo svoje vsakdanjosti; prvikrat je kot začarana strmela vanj: v ospredje so v vsej celovitosti stopile njegova posebnost, enkratnost in neponovljivost. To ni bilo več najobičajnejše vseh teles (kot ga je bila vajena videti doslej), ampak daleč najbolj nenavadno med telesi.«* (Kundera, 2006, str. 151) Ta poskus ji ne prinese nikakršnega razumevanja Tomaževega početja, nasprotno – samo še poslabša njeno ljubosumje, saj je prepričana, da je ženska v tako ranljivem stanju najbolj dovzetna za ljubezen, da samo čaka, da moški pokliče na plano njeno prestrašeno dušo, ki jo bo lahko zaščitil in negoval. *»Tomaž ni nikjer varen pred limanicami ljubezni, zato se mora Tereza bati zanj sleherno uro, slednjo minuto.«* (Kundera, 2006, str. 156)

Naslednji motiv so Terezine nočne more, ki poudarijo vsako njeno negotovost in jo trpinčijo tudi, ko je Tomaž tik ob njej. Sanja se ji o tem, da se Tomaž in Sabina ljubita v veliki sobi, kot na gledališkem odru, sama pa si za nohte zabada igle. V drugih sanjah ob bazenu koraka z množico žensk, vse so gole, mož s klobukom, Tomaž, pa ustrelji vsako, ki ne koraka točno po ritmu. Sanja se ji, da ji mačke skačejo v obraz in parajo kožo – tukaj je pojasnjeno, da je beseda mačka v češčini (kot tudi v slovenščini) žargonski izraz za čedno dekle – Terezo torej napadajo Tomaževe ljubice. Naslednje sanje so o tem, da je naložena na tovornjak, obdajajo pa jo trupla mrtvih žensk, ki jo opominjajo, da bo postala grda in stara. Sanja tudi o tem, da jo Tomaž pošlje na grič Petřín, kjer si lahko izbere drevo, ob katerem jo bodo usmrtili. Že v vsebinskem povzetku pa sem pisala tudi o sanjah, v katerih se Tomaž spremeni v majhnega, šibkega zajčka. Ko Tereza o svojih nočnih morah pripoveduje Tomažu, ta čuti

ogromno krivdo – s tem ga Tereza čustveno izsiljuje, saj Tomaž čuti neizmerno sočutje do njene bolečine.

Predvsem sedmi del romana se osredotoča na Terezin odnos do Karenina, njenega psa. Razmišlja o njegovi čistosti, o tem, da psi niso bili nikoli poslani iz raja, da se ne zavedajo dvojnosti duše in telesa ali gnusa. Tako se ji začne pojavljati misel, da je ljubezen med njo in Kareninom boljša od ljubezni med njo in Tomažem, saj je njena ljubezen do Karenina nesebična: ničesar ne pričakuje od njega, ne skuša ga spremeniti, ljubi ga po svoji volji, prav zato, ker ni človek. *»Če bi bil Karenin človek in ne pes, bi zagotovo že zdavnaj rekel Terezi: "Lepo te prosim, prizanesi mi že s tem rogljičkom, ki ga moram vsak dan prenašati v ustih! Kaj si ne moreš izmisliti nič novega?" V tem stavku je zaobjeto vse človeško prekletstvo. Človekov čas se ne vrti v krogu, marveč beži po premici, nenehno naprej. Zato človek ne more biti srečen, zakaj sreča je želja po ponovitvi.«* (Kundera, 2006, str. 288) Tudi Tereza najde zadovoljstvo v ponavljanju, v dnevni, predvideni rutini, ki jo predstavlja Karenin, vendar Tomaž ni človek rutine – njegova želja po novih spoznanjih, po avanturah predstavlja še eno izmed njunih razhajanj.

Tereza je nedvomno težek lik, to lahko ugotovimo iz njenega odnosa do Tomaža – Tereza njegov obstoj obteži, ga zasidra v neko njeno realnost. *»Na Terezo je bil priklenjen sedem dolgih let, in ves ta čas je budno pazila na vsak njegov korak. Bilo je, kot bi mu gležnje vkovala v verige s težkimi krogami.«* (Kundera, 2006, str. 31) Težka je celo do te mere, da to vpliva na njeno presojo – tako je obsedena z mislijo obdržati Tomaža samo zase, da si s tem povzroča še večje bolečine in strašnejše nočne more, težka je tudi v smislu, da niti sebe ni zmožna spremeniti, medtem ko Tomažu v njegovi lahкости to uspe – Tereza mu pristriže peruti in ga vseskozi skuša preoblikovati po svojih željah. Šele na koncu uvidi, kako zelo krivično je ravnala. *»Svojo ljubezen je povzdigovala na oltar onkraj vsakega dvoma, medtem ko je njegovo poniževala na raven navadne potrpljivosti. Zdaj šele vidi, kako krivična je bila: ko bi bila njena ljubezen do Tomaža zares velika, bi pač morala ostati z njim na tujem! /.../ Vse nižje ga je vabila za seboj, tako kot vile mamijo vaščane v močvirje, kjer jih potem zapustijo, da jih pogoltne blato. /.../ Moj bog, kaj je bilo res treba strmoglaviti tako nizko, da bi se prepričala, kako jo ima rad?«* (Kundera, 2006, str. 298, 299)

Sabina je najbolj lahek lik v romanu – uspe se upreti teži, je tudi edina izmed glavnih oseb, ki preživi. Je izjemno močna, odločna, v iskanju novih pustolovščin, prava samosvoja emancipirana ženska. Prav tako pa je pri njej mogoče zaznati zamerljivost in nestanovitnost.

Njen življenjski cilj je ostajati zvesta sebi in tako živeti življenje v resnici, kar pa zanjo pomeni bivati brez občinstva: *»Brž ko imajo naša dejanja za pričo tuje oči, se hočeš nočeš prilagajamo njihovemu pogledu, in karkoli storimo, ni več resnično. Delovati pred občinstvom, misliti na občinstvo se pravi živeti v laži.«* (Kundera, 2006, str. 111) Tudi zato jo začne prevevati takšen gnev, ko začne razmišljati o tem, da bi s Franzem zaživela javno življenje – ve, da tega ne bi zmogla. *»Franz se bo ločil, sama bo na široki zakonski postelji zasedla mesto poleg njega. Vse živo bo od blizu in daleč buljilo vanjo, vsem na očeh bo morala nenehno uprizarjati nekakšno gledališko predstavo; namesto da bi bila preprosto Sabina, bo morala igrati vlogo Sabine in se pri tem še ubadati s tem, kako naj vlogo sploh odigra. Na ogled postavljena ljubezen bo pridobila na teži in postala breme.«* (Kundera, 2006, str. 114) Njen odnos s Tomažem je deloval tako dobro, ker sta oba bila lahka in nobeden od njiju ni zahteval občinstva, zato ji od njega ni bilo treba bežati.

Motiv, ki se nanaša neposredno na Sabino, je izdajstvo, le-to pa jo spremlja že iz njene preteklosti: ko se je uprla očetu s slikanjem abstrakcij v Piccasovem slogu namesto tihožitij, ko se ni udeleževala parad za 1. maj, ko je zapustila svojega prvega moža, domovino, nato še Franza. Živi v ciklu, v katerem beži od enega izdajstva do drugega, saj ji ta predstavljajo neko življenjsko stalnico. *»Izdati se pravi izstopiti iz vrste in se napotiti v neznano. Sabina si ne zna predstavljati nič lepšega, kot je pot v neznano. /.../ Prvo izdajstvo je nepopravljivo. Sproži le verižno reakcijo novih izdajstev, in vsako naslednje nas za korak dlje oddalji od mesta izvirnega izdajstva.«* (Kundera, 2006, str. 92)

Naslednji motiv, ki ga povezujemo s Sabino, je kič, neka pretveza, kulisa, ki izhaja iz želje po prikrievanju in pretvarjanju. Veliko je govora o kiču komunizma, v katerem vsi slepo sledijo režimu, ob tem pa se še nasmihajo in vpijejo utopične slogane. Sabina kiča ne prenaša, kljub temu pa ve, da tudi sama nosi v sebi neke globoko zakopane ideale o življenju, ki ga nikoli ne bo imela.

V tretjem delu, ki nosi naslov Nerazumljene besede, se avtor osredotoča na razlike med Sabino in Franzem, posledično pa tudi na razlike med težo in lahkostjo. Sabinino

izdajstvo na eni strani, Franzeva zvestoba na drugi. Glasba Sabini predstavlja le nepotreben hrup, saj jo spominja na zvoke koračnic, ki po njenem poneumljajo ljudi, med ljubljajem pa mora imeti oči odprte, da lahko vidi v dušo svojega ljubimca, sicer se ji to dejanje zdi plehko. Uživa v nenačrtovani grdoti New Yorka, pokopališča so njeno zatočišče. Melonasti polcilinder, ki ga je podedovala po dedku, pa ji predstavlja njeno izdajstvo, ponižanje, vendar tudi objekt spolne privlačnosti, medtem ko se mu Franz samo nasmeji.

Sabina ne želi biti pokopana v krsti, ne želi, da čez njo položijo kamnito ploščo, saj bi ta pomenila preveč dokončen odhod, zato je v svoji oporoki napisala, da hoče biti sežgana in prepuščena vetru. *»Sabina hoče umreti v znamenju lahkosti. Da bo lažja od zraka. Po Parmenidu je to sprememba iz negativnega v pozitivno.«* (Kundera, 2006, str. 268)

5.6.4. Franz

»Bil je čeden moški; bil je na vrhuncu znanstvene kariere in med kolegi je vzbujal pravcato strahospoštovanje z vzvišenostjo in trmoglavostjo, s kakršnima je posegal v strokovne razprave.« (Kundera, 2006, str. 83) Franz je torej uspešen, poročen univerzitetni profesor, z ljubico Sabino. Kar je zanimivo, je njegovo dožemanje moralnosti ljubimkanja – s Sabino se nikoli ne ljubi v Ženevi, kjer stanuje, ampak zmeraj nekje drugje, v tujini, kamor ga ona spremlja na njegove simpozije in kongrese. Verjame, da je nekorektno, če bi bil isti dan v postelji tako svoje žene kot tudi ljubice: *»Zdelo se mu je, da bi s tem ponižal ljubico in ženo in navsezadnje tudi samega sebe.«* (Kundera, 2006, str. 82) Vse bolj se zaljublja v Sabino in ji pripisuje vse večjo vlogo v svojem življenju, s tem pa tudi vse večjo težo, saj mora Franz nečemu pripisati težo, da si lahko to osmisli – tudi Franz je eden izmed težkih književnih oseb.

Sabina ga ima sicer zelo rada, ve, da je najboljši moški, kar jih je imela, a je njegova teža zanj preveč. Ko se Franz odloči zapustiti svojo ženo, jo prevevajo misli o zakonskem, javnem življenju, ki jo grozijo. Franz je preprosto tako idealističen, otroško naiven, pravičniški, nežen: *»Franz je resda močan, a ta moč je obrnjena samo navzven. Do ljudi, s katerimi živi in jih ima rad, pa je šibak. Franzeva šibkost se imenuje dobrota.«* (Kundera, 2006, str. 110) Franz je v svoji dobroti prepričan, da *»/.../ ljubezen terja odpoved nasilju /.../«* (Kundera, 2006, str. 111), s čimer se Sabina ne more zadovoljiti, potrebuje namreč

nekoga, ki ji bo ukazal, da se sleče, nekoga, kot je Tomaž. Franz je pač to, čemur bi tisti najbolj možati moški rekli kar mehkužec. Je izjemno tankočuten, pripravljen ustreči: *»Od nekdanj je bil namreč prepričan, da je rojen za oboževanje drugih, ne pa da drugi obožujejo njega.«* (Kundera, 2006, str. 119)

Za Sabino je Franz ideološki kič, njegov idealizem je kičast v tem, da ga obsedajo nerealna podobe, s katerimi se tolaži. *»Sicer pa je od nekdanj bolj čislal neresničnost kot resničnost. /.../ /.../ je bil srečnejši s Sabino, ki je izhlapela v nevidno boginjo, kot pa s Sabino, s katero je potoval po svetu in za katere ljubezen je neprestano trepetal.«* (Kundera, 2006, str. 119) Obrambni mehanizem, ki ga je razvil v odgovor na svoje čaščenje idealov, pa je takšen, da enostavno zmeraj pričakuje razočaranje – tako ga Sabinin nenadni odhod ne pretrese tako zelo, kot bi npr. Tomažev odhod pretresel Sabino – Franzu se zdi, da je nekje globoko v sebi to pravzaprav pričakoval.

Kjer v tretjem delu poglavja Nerazumljene besede Sabina vidi izdajstvo kot vodilo svojega življenja, je za Franza to zvestoba, ki izhaja iz ljubezni do njegove matere. Glasba je zanj umetnost, ki se najbolj približa popolnosti, med ljubljjenjem pa zapira oči v iskanju neskončnosti. Kaotična estetika New Yorka mu ne vzbuja prijetnega občutka, pokopališča so pusta odlagališča, nasprotno pa je v sprevodih našel iskreno zadovoljstvo zaradi kolektivnega, revolucionarnega duha, ki ga prinašajo, ker so del resničnega življenja resničnih ljudi.

6. EMPIRIČNI DEL

HIPOTEZA:

Moje predvidevanje je, da obe deli nosita enako filozofsko idejo, ki pa jo avtorja drugače ubesedita. V romanih se pojavljata koncepta svobode in nasprotja lahкости in teže. Enakost se pojavlja s književnimi oseb oz. z vlogami, ki jih igrajo, saj se te domnevno ponavljajo v obeh romanih – v vsakem delu imamo vodilni par, v katerem moški predstavlja lahкость, absolutno svobodo, ženska pa težo, omejenost stvarnosti, spremljata pa ju dve stranski osebi, pri katerih pa je obratno – ženski stranski osebi predstavljata lahкость, moški pa težo. Tako bom prišla do idejnega stičišča, ki ga bo mogoče aplicirati na obe deli.

Skozi podrobno analizo vsebine in književnih likov sem si poskusila postaviti čim boljše temelje za želeno interpretacijo, tako lahko sedaj povzamem glavni dognanji:

- V romanu *V zrelih letih* omejenost stvarnosti predstavljata Marcelle in Danijel, absolutno svobodo pa Mathieu in Ivich.
- V romanu *Neznosna lahкость bivanja* težo predstavljata Tereza in Franz, lahкость pa Tomaž in Sabina.

Prva izpeljava je, da v obeh delih najdemo primerljivo postavitev vlog, ki se ujemata glede na spol in relevantnost književnih likov. S postavitvijo vlog abstrahirano ciljam na dva para vlog, ki se pojavljata v obeh romanih, vsak par pa si je znotraj sebe idejno nasproten: Mathieu, ki stremi k življenju brez odgovornosti, življenju v pasivnem limbu svobode, in Marcelle, ki hlepi po nečem, kar bi ji življenje osmislilo (v tem primeru je to otrok). Naslednji par sta Tereza in Tomaž, prva teži k stanovitnosti, h kontinuiteti, k zvestobi, drugi pa k neobveznosti, spontanosti in dinamičnosti. Nato imamo Danijela in Ivich – prvi je podoba aktivnosti, samožrtvovanja in posledične teže odgovornosti, slednja pa lahкотnosti, bežnosti ter spremenljivosti. Nazadnje se zaključí s Franzem in Sabino, ona je utelešenje stalnega bega, neizpoljenih želja in odpora proti splošni pripadnosti, on pa mešanica idealizma, čiste ljubezni in šibkosti. Karakterna primerjava ni tako zelo relevantna, saj ne iščem osebnošnega skladanja, temveč primerjam predvsem njihovo funkcijo v izbranih besedilih.

Glede na njun položaj in odnos do moškega protagonista lahko potegnemo vzporednici med Sabino in Ivich. Obe sta se zapletli z moškima, predvidenima za drugi dve ženski, saj jima predstavljata alternativni neobveznosti in svobode, lahкотnost pobega iz vsakdanje

realnosti. Prav tako jima je skupno to, da kljub očitni naklonjenosti moških protagonistov nimata ključne vloge pri zasuku romanesknega dogajanja. Nobena ne konča v idealnem položaju – Ivich se je primorana vrniti k staršem, Sabina pa je ostala sama s svojim neskončnim krogom izdajstev.

Franz in Danijel, vsak v svojem romanu, prav tako zavzemata vlogi, ki se ju da primerjati, čeprav nista primerljivi v odnosu do ostalih oseb – Franz sploh nima nobene interakcije s Terezo ali Tomažem, medtem ko je Danijel še kako vpleten v razvoj Mathieujevega in Marcellinega razmerja ter življenja. Moška kljub temu predstavljata vlogi, ki v zgodbo dajeta težo – Danijel s tem, da se odloči poročiti z Marcelle, Franz pa tako, da predstavlja nasprotni pol lahkotne Sabine ter se odpove svojemu življenju – oba imata torej za seboj neko izjemno pomembno odločitev, ki opazno spremeni tok njunih življenj, ti odločitvi pa sta bili sproženi zaradi dveh žensk, Marcelle in Sabine.

Tereza in Marcelle, glavna ženska lika, se med seboj zelo razlikujeta – medtem ko Tereza vseskozi kaže neizogibno odvisnost od Tomaža, se je Marcelle sposobna odcepiti in osamosvojiti. Tudi njuno razmerje moči se razlikuje – Tereza prevlada nad Tomažem, Marcelle pa je tista šibkejša in z manjšo močjo nad Mathieujem. Vendar ponovno poudarjam, bistvena je podobnost v njunih vlogah – obe sta gonilo za dejanja svojih moških in posledično gonilo zgodbe, saj obtežita lahkost svojega dipola – moškega.

Končno – Tomaž in Mathieu, moška protagonista. Splošne podobnosti so očitne: sta v predanem odnosu, ki ga občasno zmoti neka druga ženska. Sta razpeta med dvema načinoma življenja, med katerima se morata odločiti, obema pa je izhodišče lahkost. Mathieujevo odločanje je veliko bolj samosvoje, poteka znotraj njega, medtem ko je Tomaž izjemno podvržen stalnim Terezinim pritiskom. Glavno razhajanje pa zadeva njuni končni odločitvi – Tomaž se zavoljo ljubezni odpove lahkosti, Mathieu pa hoče za vsako ceno ostati svoboden (čeprav na koncu spozna, da ni) in v tem oziru ne doživi preobrata.

Sedaj bi se vrnila k uvodnim mislim iz romana Neznosna lahkost bivanja, natančneje k Nietzschejevi opredelitvi večnega vračanja kot bremena in življenja kot lahkosti. Večno vračanje je breme, ker s seboj nosi odgovornost, ker se bo ponovilo in ponavljalo v neskončnost, življenje pa je enkratno, zato ne prinaša k tlom pritiskajoče odgovornosti, temveč lahkost. A vendar: *»Na drugi strani pa popolna odsotnost bremena povzroči, da postane človek lažji od zraka, da kar vzprhuta in se oddalji od zemlje in zemeljskega bitja,*

da je le še napol stvaren in so njegovi gibi povsem svobodni pa hkrati tudi docela nepomembni.« (Kundera, 2006, str. 7) Če lahkost dejanja naredi dejanje nepomembno, nestvarno, kakšen je torej smisel stremeti k lahкости, če nam ne bo prinesla ničesar?

Kundera pravi, da gibi postanejo svobodni – sedaj lahko vpletemo Mathieuja iz romana V zrelih letih. Že od otroštva hoče biti svoboden, zgolj absolutna svoboda mu lahko osmisli življenje, se mu zdi, ampak kaj kmalu spozna, da pravzaprav že vse življenje čaka na nekaj drugega – nekaj, kar bo spremenilo njegovo svobodo. »Tukaj je Mathieujevo življenje v globini usmerjeno k potrebi po svobodi ... ta cilj je vsak trenutek navzoč in se vsak trenutek izmika, neprestano je stvaren in odsoten ... Mathieu je prvi, ki se zave, da z njegovo svobodo nekaj ni v redu: nič več noče viseti v praznem, imeti hoče svojo usodo in izvršiti nepreklicno dejanje.« (Maurice Blanchot: Sartrovi romani) Mathieu spozna, da se je Danijel osvobodil prav z izvršitvijo nepreklicnega dejanja, zato naj tukaj znova uporabim naslednji citat: »Sam ne vem, kaj bi dal za to, da bi lahko storil kaj nepopravljivega.« (Sartre, 1973, str. 369)

Ironično torej Mathieu nikoli ni bil zares svoboden, zmeraj se je zatekal k begu pred odgovornostjo, da bi domnevno ostal zvest svoji svobodi. Ta beg pred odgovornostjo pa je povzročil prav tisto nebrzdano lahkost, o kateri govori Kundera, lahkost, ki pusti vsako dejanje brez pomena, saj – četudi bi bilo izvršeno iz čiste svobode, bi bilo nično.

Kaj pa Tomaž? Je Tomaž svoboden? Tomaž sprva živi lahko življenje, a ko se na koncu lahкости odreče, s tem dejanjem stori sartrovsko nepreklicno dejanje, obteži svojo lahkost in se dejansko osvobodi. Na tej točki se koncepta iz obeh romanov povezujeta in prepletata – nastane namreč korelacija med absolutno svobodo (svobodo brez odgovornosti) in lahkostjo ter pravo svobodo (zavestno osvoboditvijo) in težo.

Kundera govori torej o večnem vračanju, ki ima težo zato, ker je večno – življenje teže nima, ker je enkratno, lahkotno, ker se konča. Lahkost pa ne prinaša smisla, ker v lahкости doživljanja niso realna. Našla sem nek Sartrov citat, ki sicer ni iz obravnavanega dela, ampak popolnoma spada v trenutno obravnavani kontekst: »Življenje nima smisla od trenutka naprej, ko se zaveš, da ni večno.« (Sartre¹⁰) S to mislijo poveže dognanja o smislu, lahкости in teži.

¹⁰ <http://www.goodreads.com/quotes/210637-life-has-no-meaning-the-moment-you-lose-the-illusion>

S postavitvijo hipoteze sem si želela postaviti osnovno smernico, ki bi me vodila do idejnega stičišča – to, kar za Sartra predstavlja osvoboditev z nepreklicnim dejanjem, se pri Kunderi manifestira kot sprememba iz lahкости v težo oziroma v obtežitev lahкости. Kar je za Sartra absolutna svoboda, ki jo sprva živi Mathieu, je pri Kunderi Tomaževa neznosna lahkost.

Preostane mi še samo, da pojasnim naslov svoje raziskovalne naloge – Nična teža svobode. Mislim, da je na tej točki že kar jasno, na kaj ciljaj. Mathieujeva in Tomaževa prvotna svoboda je lahkost, lahkost pa je breztežna – to dela težo njune svobode nično, vse dokler ju neizogibna teža spoznanja ne povleče k tlom.

7. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Potreba po družbeni odgovornosti nasploh je lahko povzeta s Sartrovo mislijo: »Človek je obsojen na svobodo, kajti ko je enkrat vržen v svet, je odgovoren za vse, kar naredi.« (Sartre¹¹) Ne zdi se mi smiselno zgolj osredotočiti se na samo formo družbene odgovornosti, kot naj bi bila, marveč na njen izvor – od kod prihaja ta čuden koncept, ki nas brez pojasnila tako zavezuje? Je zgolj domislica civilizacije ali pa ima morda korenine v nekih naravnih človekovih težnjah?

Govorila sem o lahkosti, ki prinaša neko obliko svobode, a nas ne osvobodi – to naredi teža, simbolično neko nepreklicno dejanje, s katerim prevzamemo polno odgovornost nad svojim življenjem – tako nismo več bingljajoča lutka v brezčasnosti. To je ultimativno sporočilo obeh romanov: naše življenje je vredno toliko, kolikor smo pripravljeni zanj prevzeti odgovornost in ga s tem ovrednotiti.

Ta neposredna povezava med osmišljenjem obstoja in odgovornostjo ni nekaj vsakdanjega. Resda pogosto slišimo, da moramo biti odgovorni – v tem duhu smo vzgojeni – toda redko nam kdo reče, da pri odgovornosti ne gre zgolj za sinhrono delovanje z mehanizmom družbe, ampak tudi za samoizpolnitev in vzpostavitev ravnovesja z našo notranjo silo, ki nas sidra prav v to realnost prav tega življenja, nas torej časovno in prostorsko umešča.

»Bolj kot boš odgovoren, več smisla bo imelo tvoje življenje.« Resnično se sliši bizarno, ampak ko imamo v mislih pravo odgovornost, postane popolnoma jasno. S pravo odgovornostjo ne mislim na rahlo trivialne podrobnosti, kot so oddaja poročil in pravočasno plačevanje računov, temveč na odnos, ki ga razvijemo do obstoječega. Gre za odnos do soljudi, narave, globalnih problemov in fenomenov, vidnega in otipljivega ter nevidnega in nezaznavnega. To je družbena odgovornost – da smo sposobni svet kritično dojemati kot kompleksno ter dinamično tvorbo vzrokov in posledic, ki pogojuje naš obstoj in obstanek, ter se zavedati, kakšen vpliv ima vse naštetu na nas in obratno.

Lahkost in teža sta tako vseprisotna pojma, gre za tako domačni zadevi, ki sta sestavni del našega vsakdanjega besednjaka, a nam prav zato v svoji samoumevnosti pogosto uideta. Parmenidovi lahkost in teža na prvi pogled nista samoumevni, intuitivno bi prej povezali lahkost s svobodo kot pa s težo, a če se ponovno vrnem k Sartrovi misli na začetku tega

¹¹ <http://www.goodreads.com/quotes/5012-man-is-condemned-to-be-free-because-once-thrown-into>

poglavja, je ključna pomembnost teže (posredno: odgovornosti) pri doseganju svobode. Prenekatera politična ideologija je čislala absolutno svobodo, vendar absolutna svoboda ob pomanjkanju teže prinaša zgolj razdejanje in razvrat – nekateri bi rekli, da je šolski primer za to prav globalni kapitalizem.

Znova bi želela uporabiti citat iz Kunderovega romana: *»Najtežje breme je potemtakem hkrati tudi podoba kar najpopolnejšega življenjskega uresničenja.«* (Kundera, 2006, str. 7) Po tej liniji bi si lahko skorajda drznili trditi, da je družbena odgovornost latentna, a naravna težnja človeka po teži, stvarnosti, smislu obstoja. Seveda pa bi tako vrtoglava trditev zahtevala svojo raziskovalno nalogo, zato naj v tej ostane le kot namig – namig o tem, da je človek v misteriju svojega bivanja razpet med lahkostjo in težo, da pa v obeh primerih stremi k svobodi.

8. ZAKLJUČEK

Med svojo raziskavo sem iskala podobnosti in razlike, razhajanja in stičišča, predvsem pa sem ogromno pridobivala na več področjih.

Sedaj mi je zabavno pomisliti na vse priložnosti, ob katerih sem koga slišala govoriti o plavanju v oblakih, sanjarjenju pri belem dnevu in zasanjanih vzdihih malih sanjačev, kajti ne morem se izogniti asociacijam na obravnavana romana: zasanjanost takoj povežem z lahkostjo in to čisto utemeljeno – kadar nekoga označimo za sanjača, mu s tem povemo, da nima pravega stika z resničnim svetom, da lebdi nekje med stvarnostjo in nestvarnostjo – nekateri trenutki pisanja so bili podobni temu.

V vsem poglobljanju v književne osebe sem jih skorajda posvojila – čeprav izhajajo iz dveh različnih književnih del, se v moji glavi že nekaj časa družijo, skupaj posedajo za mizo: Tomaž in Mathieu govorita o filozofiji in Ojdipu, Tereza pa ljubosumno preži na Marcelle, ki ponižno čaka, da ji bo dovoljeno oditi. Danijel sovražno opazuje psa Karenina, Franz se navdušuje nad Mathieujevo knjižnico, Ivich se dolgočasi, Sabina pa skuša ugotoviti, le kaj na Danijelu jo tako zelo privlači. Zdi se popolnoma naravno.

V uvodu sem govorila o svoji afekciji do bivanjske problematike, ta ostaja še zmeraj enako goreča, raziskovalna naloga pa je pripomogla, da sem se поблиže spoznala z analitičnim pristopom k obravnavi literarnih del, ki je, priznam, časovno izjemno potraten in naporen.

Zastavila sem si hipotezo, katere bistvo je bilo, da lahko romana s primerjavo pripeljem do skupne točke, na kateri bo opaziti skladanja med vlogami književnih likov ter, najpomembneje, skladanje v idejah obeh romanov. Hipotezo lahko (nekoliko olajšano) potrdim – možno je trditi, da Kundera in Sartre govorita o semantično istih konceptih, ki pa jih rahlo drugače ubesedita in prikažeta. Bivanjsko problematiko zastavita s sistemom nasprotij, ki ustvarjajo močne kontraste, ki se skozi dogajanje nekoliko omehčajo, a je njihovo sporočilo enako močno. Smisel obstoja je prikazan skozi doseganje teže oziroma lahkosti in svobode ali, kot že ugotovljeno, skozi doseganje zavestno, odgovorno sprejete teže, ki posameznika nato osvobodi.

Vsakemu romanu so lastne neke svojstvene lastnosti, tako glede vsebine kot tudi stila pisanja, vendar je rdeča nit popolnoma jasna – eksistencializem. Zaključila bi torej s slovarsko definicijo eksistencializma, saj preprosto, a lepo povzame trud obeh avtorjev ter segmente njunih idej, prav tako pa poda čist odgovor na marsikatero bivanjsko vprašanje,

nedvomno tudi na prenekatero moje. Torej: *EKSISTENCIALIZEM*¹² - filozofska smer, ki trdi, da je eksistenca to, po čemer je človek človek.

¹² http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=eksistencializem&hs=1

9. VIRI IN LITERATURA

Blanchot, M., Sartrovi romani. V: Sartre, J.-P. (1981). *V zrelih letih. Izbrana dela*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Carlisle, O. (1985). *Kundera.de*. Prevezeto januarja 2016 iz: http://www.kundera.de/english/Info-Point/Interview_Carlisle/interview_carlisle.html

Dolinšek, J. (2014). Prevezeto januarja 2016 iz Dobre knjige: <http://www.dobreknjige.si/Knjiga.aspx?knjiga=928>

Editors, B. *The Biography.com website*. Prevezeto januarja 2016 iz: <http://www.biography.com/people/jean-paul-sartre-9472219#world-war-ii-and-politics>

Encyclopædia Britannica (2015). Prevezeto januarja 2016 iz: Encyclopædia Britannica Online: <http://www.britannica.com/biography/Milan-Kundera>

Jean-Paul Sartre. Prevezeto januarja 2016 iz Wikipedia: https://sl.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul_Sartre#Dela

Kundera, M. (2006). *Neznosna lahkost bivanja*. Maribor: Mladinska knjiga.

Sartre, J.-P. (1973). *V zrelih letih*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

The Roads to Freedom (2015). Prevezeto januarja 2016 iz Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Roads_to_Freedom#The_unfinished_fourth_volume.2C_The_Last_Chance

The Unbearable Lightness of Being. Prevezeto januarja 2016 iz Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Unbearable_Lightness_of_Being

SLIKOVNO GRADIVO:

Slika 1: Jean-Paul Sartre. Prevezeto januarja 2016 iz:

<http://expositions.bnf.fr/sartre/images/3/115.jpg>

Slika 2: Sartre in Simone de Beauvoir na srečanju s Chejem Guevarom, Pariz 1960. Prevezeto januarja 2016 iz: [http://images.eldiario.es/Kafka/Jean-Paul_Sartre-Simone de Beauvoir y el Che Guevara- Korda EDIIMA20130320_0321_3.jpg](http://images.eldiario.es/Kafka/Jean-Paul_Sartre-Simone_de_Beauvoir_y_el_Che_Guevara-Korda EDIIMA20130320_0321_3.jpg)

Slika 3: Milan Kundera. Prevezeto januarja 2016 iz:

http://radiostudent.si/sites/default/files/styles/thumbnail_w530/public/slike/2014-01-06-rtf-filozofski-roman-milan-kundera-22539.jpg?itok=RKwOtQK5